

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23994
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	132
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 132

UNMUSIS A
TO
USURY

unmusical adj स्वरशून्य W .

an unmusical sound अपस्वरः L .

unmutilated adj अखर्वन् (?) Heat .

unnatural adj आनिसर्ग _____ (esp.) विकृत Mn,

MBh, etc _____ विरुप f(आ) ChUp, MBh, etc _____

सर्वैलक्ष्य f(आ) MW _____ कष्टः . .

any unnatural death दुर्मरणम् 'MW' दुर्मरत्वम् MBh

giving an u. meaning कष्टार्थ (in rehetoric) state of

being u. कष्टता, कष्टत्वम् u. condition विक्रिया Kāv, Pur,

Susr an u. mother (' having only the smell of a mother ')

मातृगन्धिनी R _____ (' one who eats her children's

children ') पुत्रपुत्रादिनी _____ (' one who has devon-

red her children ') पुत्रजग्धी Pāṇ 8.8.48 Vārtt 2,

Pat मातृबन्धु f Mear an u. phenomenon

वैकृत्यम् MBh, VarBrS — वैकृतम् (ifc f

आ) Ragh, VarBrS, Rājat u. temperament अस्वभावः .

unnaturally affected आनिसर्ग mfn u. strong

प्रमाणाधिक mfn Śak .

unnaturalness n वैलक्ष्यम् (ifc f आ) W .

plucking unnecessarily वृथा लक्ष्मः

Mn 11. 144.

unnecessary adj निष्कारण f(आ) MBh, BhP _____

निष्प्रयोजन Hariv, Das, Hit, etc _____ निर्दट,

निर्दड .

unnerved adj लुलित Mālatīm .

unnoosed adj विपाश AitBr, MBh .

unnoticed adj अचिन्त .

so as to remain unnoticed तिरश्च चिन्तानि u. by छन्न

(dat.) MBh 3f, R 2.5, BhP, Kathās, Rājat .

to leave unnoticed त्यज् cl 1 P Ā ŚāṅkhŚr, Mn 3,

MBh 1.3098, Hit 2.3.30 — गण् cl 10 गणयति

(ep. also गणयते) (with न) to remain u. (as of

no importance) स्था cl 1 तिष्ठते Kāv, Pañcat .

unnourished adj

अनुपुष्ट

unnumbered adj

असंख्येयगुण

unobjectionable sdj अनवद्य f(आ) ____

निरवद्य f(आ) Up, MBh, etc ____ निवच्य

____ निवचन MBh .

unobserved sdj अदृष्ट 'sbr ____ अलक्षित, अलक्ष्य

MBh ____ प्रचक्षन् Mn, MBh, etc .

one who has approached unobserved अलक्षितोपस्थित

the u. annihilation of an object अप्रतिसंख्यानिरोधः

Buddh u. by व्यथित् (-gen.) RV .

unobstructed adj अनिरुद्ध — अनिरुद्ध Vikr

— निर्निरोध f(आ) Rājat — अरोध्य —

अबाध — अबाधित RV 10.92.8, etc —

अनिबाध — असंबाध f(आ) L — अनुपबाध

f(आ) ŚBr — अव्याबाध Mahāv — अप्रतिहत

— अविहत BhP, Megh — अवारित — अनिराकृत

— निष्प्रतिकार, निष्प्रतिक्रिय — अनाभिभूत

— अपविध्न — अपरीत RV — अनेहस्

RV — निःसङ्ग MBh .

' an unobstructed path ' (the atmosphere, ether)

आनिरुद्धपथम्

L .

unobstructedly निर्निघ्नम्, निर्निघ्नेन ind,

Rājat, Sāh — असङ्गात् abl, ind Bālar .

unobtainable adj अलभ्य Kum 5.43, etc _____

अप्राप्य MBh, etc .

unobtained adj अलब्ध _____ अनुपलब्ध _____

अनाप्त ~~अनाप्त~~

RV 1.100.2, etc _____ अप्राप्त

_____ अपरिगत Kād .

unoccupied adj अव्यग्र f(आ) Uttarar _____

शून्यव्यापार Prab व्यापारशून्य _____ अकर्मवित

unoffending adj निरपराध f(आ) Vikr, Kathās,

etc .

unoffered adj अनुदत्त AV 12.4.53, SBr, Mn, 12.68

— अनुदत्त .

unopposed adj अनिवारित — निरुन्नेष्य Bhp

— निष्प्रतिबन्ध Sarvad — अनिपक्ष —

निष्प्रतिबन्ध MBh — निष्प्रतीप MBh — असंयत

RV 1.83.3 — अनुदत्त .

unoppressed adj

अनोपप्रेषित Bhatt .

inorganic matter

विषयः (ifc f) IW 73 .

unornamented adj निरलंकार R (B) Sch _____

अनलंकरिष्णु .

unowned adj अस्वानिक f(आ Kāraṇḍ) MBh 13.

2633, Gaut, etc .

unpainted adj निरञ्जन f(आ) Up, MBh, etc .

unparalleled adj अपूर्व f(आ) अनोपम

दुःसार MBh, R निःसपत्न f(आ) Kād

अतिद्वय Kād आद्य ifc AV 19.22.1, MBh

अजानुकूल्य RV 10.68.10 & 112.5 असमाप्ति

RV 10.60.2 & 5 (AV 6.79, for असमर्ति ? NBD) .

of unparalleled deeds अप्रतिभूत R .

unpartitioned adj अनुद्वल .

unpassed adj अक्रान्त .

unpeopled adj निर्जन f(आ) MSh, R _____

निर्मनुज BhP, निर्मनुष्य f(आ) R _____

निर्मानुष f(आ) Kād, Kathās .

unperceived adj अलक्षित MBh _____ अनाभिलक्षित,

नाभिलक्षित MBh 1.5d22, Yājñ 3.59 _____ अनुपलक्षित

_____ अनुपलब्ध _____ निभूतास्थित Kathās _____

(as indistinct voice or speech) आविभावित Balar .

unperishable adj अनत्यय .

unperishing (?) n निश्चयनः MBh .

unpermitted by a master स्वान्वयसम्मत mfn IW .

unperplexed adj अनोक्त f(आ) — जमान

— एकाग्र — उदार f(आ) and ई

(gana बह्वादि Pan 4.1.45)) L .

unpiercable adj अनेध्व Kathās .

unpierced adj

अविद्ध
अवेद्य

Kum 7.10 .

unpitⁱed by any

निदय

mf(५१)n Mn 9.239 .

unplait, vb विजरी कृ Pāṇ 3.1.21 Sch .

unplaited (hair) adj विजट ŚāṅkhGr .

unpleasant (to) adj विप्रिय (gen/comp) MBh,

Kav, etc _____ दुःख R, Hariv _____ रुद्ध f(आ)

MBh, Kav, etc _____ द्विष (ifc) Hariv _____ विरस

MBh, Kav, etc _____ प्रतिकूल f(आ) Mn, MBh, etc

_____ विरुद्ध R, Kathās _____ (as speech) सोपसर्ग

f(आ) R _____ नक्षत्रम् MBh _____ प्रतिकोम f(आ)

_____ अश्रीर f(आ) AV, अश्रील AV, SBr, AitBr

_____ अश्रीमत् R 1.6.16 .

anything unpleasant

निप्रियम्

MBh, Kāv, etc

निप्रियाणिn pl.causing an u. effect

प्रतिकूलवेदनीय

Tarkas (a woman) of an u. but strong figure

अम्लीलदृढरुपा

Pan 5.2.42 .

unpleasantlyविरसम्ind Kricch

प्रतिबोमेन

ind Canदुरोक्तम्ind RV 7.4.3 .glowing unpleasantlyदुरोक्तशोचिस्mfn RV 1.66.5(a tongue) moving u.प्रतिकूलविसर्पिन्mfn ŚārṅgP

to affect u. निरसीकृ निरसीकरोति was to be u. affected

निरसी भू निरसीभनति Kam .

unpleasantness n अरमणीयता Pān 5.1.121 ,

Kas _____ अमनोरमता Sis _____ विप्रियत्नम् Bhṛ, Sch

_____ प्रातिकूल्यम् MBh .

(tongue) causing unpleasantness प्रातिकूलप्रवर्तिन्

mfn ⁴SarngP having no u. अव्यलीक mfn .

unpleasing adj अलीक f(आ Naish) AV

5.13.5 .

unploughed adj अकृष्ट — अहल, अहलि

Pāṇ 5.4.121 .

unploughed land अकृष्टम् ṢBr .

unpolished adj अपरिष्कृत — असंस्कृत

— अनुपस्कृत — असंगत (Pāṇ 5.1.121) L .

unpossessed adj अनुपभुक्त .

unpractised in arms अकृतास्त्र mfn MBh .

unprecedented adj अपूर्व f(आ) SBr 14, etc _____

अपूर्व f(आ) RV .

the being unprecedented अपूर्वता, अपूर्वत्वम् .

unprecedented adj अभूतपूर्व P, etc _____ अपूर्व

f(आ) SBr 14, etc _____ आद्य ifc AV 19.22,

unpreferred adj असंगत (Pan 5.1.121) L .

in an unpremeditated manner सहसा .

unprepared adj अकृत f(जा) असंजित

BhP .

unpreparedness n आमता Susr .

unprescribed adj आविहित Ap _____ अनेक

Comm on Mn 5.50 & 55, 6.31 .

unpretentions adj स्वमेच्छ Car .

unprincipled adj जोतिभार .

unproduced adj अजोत्पन्न .

unproductive ^{adj} (said of women, female animals and

plants) नन्ध्य f(आ) Mn, MBh, etc नन्ध्य _____

उत्फल f(आ) RV 10.71.5, etc फलोपेत

unprofitable adj व्यर्थ f(आ) MBh, etc _____

अनर्थकर _____ मोध्य f(आ) RV, etc _____

शुष्क f(आ) Mn, MBh, etc फल्यु f(उ, ऊ,

नी) VS, etc असार Mn 8.203, Susr, etc

अन्तर्गडि .

unprofitable argument

शुक्लतर्कः

MM

u. birth

वृथा जन्मन्

n

to be u.

विफलीभू विफलीभवति

Kāv, Pāncat

become u.

विफलीभविष्यु

Ka

becoming u.

विफलीभविष्यु

Kāv .

unprofitableness n अफलता, अफलत्वम् —

निफलता, निफलत्वम् Kāv, Pañcat — मोक्षम्

BhP — आनर्थक्यम् KātyŚr, Pañ, etc .

unprohibited adj अप्रतिषिद्ध Susr _____ अनिषिद्ध

unprolific n अप्रजा MBh 1.4491 .

' unpropertied ' (void of peculiarities) adj

निःस्वभाव Sarva — निर्धर्म Kap .

unpropitious adj असौम्य ~~निर्धर्म~~ R 1.74.10 — अशुभ

Mn 4.216 .

an unpropitious planet (~~five~~³ are reckoned, viz.

Mangala, Ravi, Jani, Rahu, and Ketu) कुग्रहः Subh .

unprotected adj अगुप्त — अपात f(आ)

— निष्पालक Rājat — विनाथ f(आ) R

— अनाश्रय — निःशरण f(आ) Rājat —

निरत RV 1.132.11, śay — हीनपक्ष f(आ)

Yājñ, Sch .

state of being unprotected आनाथ्यम् Kathās

u. at the base (said of a badly placed army) शून्यमूल

Kām u. spot उपाव्याधः TS 7.2.5.4 .

unproved adj असिद्ध — अनुपपन्न —

उपपत्तिपरित्यक्त Rājat — अपरीक्षित — अनुद्धत .

unprovoked adj अमिथित RV 9.45.37 .

unqualified adj निविशेष (आ) Sarvad _____

शुद्ध

Mn 9.279 .

unquiet adj उत्सुक R, MBh, etc _____ अधृत TS .

to become unquiet उत्सुकाय Nom उत्सुकायते .

unquietness n उत्सुकता, उत्सुकत्वम् Pañcat.

unread adj नाधीत Hit .

unread in the Veda श्रुतिवर्जित W .

unreal n माया (esp. ifc) — अवस्तु n

— अनात्मन् m Divyāv .

unreal adj असत् f(असती) RV 7.134.8, AV, Up.

Kum 4.12 — मायामय f(ई) Up, MBh, R, etc —

अनात्मक Buddh — भ्रमभूत Ashtāv —

अवास्तव — वस्तुशून्य Yogas — तितथ f(आ)

Mn, MBh, etc — अतथ्य — शून्य f(आ) R,

Rajat, sarvad — निरुपाख्य f(आ), L .

any unreal thing गगनपुष्पम् w — गगनकुसुमम्

गगनारविन्दम् Śaṅkarākar 22.5, Tarkas 108 an u. branch (?)

असच्छाखा AV 10.7.21 an u. image माया RV, etc .

unreality n मिथ्यात्वम् Kap, Sch — चित्रा L

— माया RV, etc — अवस्तुता, अवस्तुत्वम्

(Kap) — (in Vedānta) (caused by A vidyā,

ignorance and removed by Vidyā, true knowledge) विवर्तः

Vedāntas .

the unreslity of matter अनस्तु n Kap, Vedāntas.

unreasonable adj कारणविहीन — उपपत्तिपरित्यक्त

Rājat — (said of sons) हेतुदुष्ट MBh — विबुद्धि

Kantukas — निश्चेतन Hariv, K, etc .

unreasonableness आयुक्ति f Carvad .

unreclaimed ४४j अनाकृत RV 1.141.7 .

unrecognizable adj

अप्रकृत

RV 10.129.3 .

to become unrecognizable (as the quarters of the sky)

सम्मुह् सम्मुद्यति

MBh .

unrefined adj

प्राकृत (आ, ई) Mn, MBh, etc .

unrefined sugar

इक्षुसः Suśr, Pañcat, इक्षुसकाथः

L

— इक्षुसारः L .

unreflecting adj निर्निमर्श (also निर्निमर्ष)

Katnās _____ निर्निर्क Yogas .

unreflectingly n अविचार्य .

unrefuted adj अरुणित — अबाधित —

अप्रत्याख्यात — अनिस्तीर्ण — अप्रकृत्य .

unrelated adj निरन्वय Mn 8.198.331 .

un-lenting adj कुरकर्मन् MBh 3.13253, R, Pañcat,

Vet .

leaving unremembered तृणस्तारकः Buddh, L .

unremitting adj अविश्रम 'Sak — अनपव्ययत्

RV 6.75.7 — जदुमख RV 8.75.14 — अमृध्र

f(आ) RV .

unremittingly अनपातृत् ind RV 6.32.6.8, 10.99.3.

unremunerative adj अधारणक .

unreproached adj अगर्हित — अविगर्हित

— अनुत्सित — अनार्षित .

unrequited adj अनुपसृत .

unresentful adj निमन्य AV .

unreserved conversation

स्वेच्छया

Bhartr .

~~unreservedly~~ स्वेच्छम्
unreservedly 1

ind Kāv, Kathās, etc

स्वेच्छम्

ind Mricch

अपराद्धस्वम्

ind Vikr .to be questioned unreservedly

अनिवन्धानुयोग

mfh Śak .

unresigned adj अशान्त L .

unresisted adj निवृत्त MBh, R, etc .

unrespected adj निनितस्कार Mn, Bhāṭṭ .

unrestrainable adj अनारि MBh Hariv 10805 & 15067, R

(as water) अनारणीय MBh 1.693 (as

a weapon) अनारणीय MBh 4.2112 & 5.1888, Kathās

दुर्निवार MBh, Kāv, etc दुर्निवार MBh, Hariv, etc

दुर्धर RV 1.57.1, MBh, Hariv, etc दुर्धर, दुर्धर RV

अप्रतिष्कृत

RV .

unrestrained adj

अयत्

अव्यवित

Mn 1.118

etc

निर्मन्त्रण

Kāv, Susr,

निर्यवित

W

अनिग्रह

निस्वग्रह

MBh, Kāv, etc

अप्रग्रह

L

अपानृत

L

अपानृत

BhP

अवृत

अन्त्रि

AV 5.20.10

अप्रतिस्तव

Bhatt | _____ अवद्ध TS, etc _____ अविषक्त Kir 13.24

_____ असंक्षित (NBD) _____ असंक्षित RV 4.4.2, Mn

8.342 , असंक्षित RV 8.104.14 _____ निखरोव Bhp

_____ कामनार f(ई) MBh कामनार f(आ) MBh

_____ व्यङ्गुश Bhp _____ अनुङ्गुश _____ निर्मर्याद

MBh, R, etc _____ भिन्नमर्याद (Cān, Uttarar)

भिन्नमर्यादिन् (Mārka) _____ अवश f(आ) RV 6.42.

3 & 43.3, etc _____ अवशीभूत L _____ निवश

f(आ) (only W) _____ खेर f(आ) L _____ (esp.

said of unchaste women) स्वेरिन् ChUp, MBh, etc _____

उच्छृङ्खल _____ निवृद्धल Kāv, Rājat, Kathās _____

उद्दाम _____ अबाध _____ यथेशचार MW _____

उद्भुर Sis 5.64, Ragh, Kathās, etc _____ (through

Joy) उन्मुद्ग Prasannar _____ अतना _____ असामि

BhP .

in an unrestrained manner उद्दामम् ind Sāh, Kād

of u. conduct स्वेरिन् MBh u. behaviour प्रहेल u.

eating कामाशनम् ŚBr 6 u. speech रेति L .

unrestrainedly स्वेच्छम् ind Mricch .

acting unrestrainedly कामचारीन् mfn MBh, R,

Megh .

unrestricted adj अनियत .

unrevealed adj अप्रकाशमान, अप्रकाशित.

unreveiled adj निराक्रोश w .

unrevised adj अशोधित .

unrighteous adj अधार्मिन् — अधार्मिक —

आधार्मिक f(ई) Kāty on Pāṇ 4.4.41 — धार्मिक

— निश्चर्म Kathās .

unrighteously अधर्मतः .

unrighteousness n अधर्मः — निर्धर्मः Kathās

(personified and represented as the bride of death)

अधर्मा .

unrighteousness and foolishness निर्धर्मगूर्वता

unripe adj अपक्व f(आ) _____ (said of fruits

and of sores) अपाक्व _____ अपाक्विन् _____ आम

f(आ) _____ शलाटु _____ कसया L _____

काषण Divyāv .

the unripe fruit of a tree शलाटु m n Gobh, Susr u.

grain हरितम् Vishn, Sch .

unrivalled adj निःसपत्न f(आ) Kād _____

अप्रतिमलू Mcar .

unrivalled in compassion कृपाहेतुः I .

unrivalledness n अप्रतिद्वन्द्वता .

unrolled adj उत्पिञ्जल Śis 4.6 .

unruffled adj (as a garment) अप्रतिकृष्ट Āpast .

unruly adj निरङ्कुश MBh, Kāv, etc — निर्मयोद्

MBh, R, etc — निष्प्रक्रम L .

unshaddled adj तिमयोनीकृत, तिमयोनी Kathās —

उत्पयोनी Kād — उत्पयोनीत Hperis .

unsafe adj अप्रतिष्ठ MBh, Mn 3.180, etc —

(as a ship) संदिग्ध Gaut .

unsaid adj अनुक्त — अनुदित — अवगदित

unsalaried adj निर्वैतन Rājat .

unsaleable adj अविच्रेय Mn 5.1402 , R 1.61.17.

(ed. Bomb) .

an unsaleable article अपव्यम् Gaut .

unsanctioned adj अदृष्ट SBr .

unsatisfactory adj अजुष्ट RV .

unsatisfied adj अतृप्त — अपरितोष ^{NP} ~~S~~ sek.

the being unsatisfied अवितृप्तता Kir 2.29 having

the desires u. अवितृप्तकाम Bhp having one's eyes u.

अवितृप्तदृश् Bhp u. condition अतृप्ति f .

unsavoury adj निरास्वाद MPh, Hariv .

not unsavoury निरास्वाद्यतम् R .

unscarred adj अत्रण f(आ) VS 40.8, Bhp .

unscriptural adj अशास्त्र f(आ) Jain, अशास्त्रीय

निर्देश

W .

unserl (a letter) vb उद्देश् caus उद्देशयति

Mālav — (a letter) उन्मुच् उन्मुञ्चति, उन्मुञ्चते

Rājat .

unsealed adj उन्मुद्र ' _____ ' (opened, blown)

विमुद्र L .

unseasonable adj अकाल _____ अकाल्य _____

अकालोत्पन्न, अकालजात, अकालज _____ व्यतीतकाल

अपत्तु
Ragh _____ ~~अकालोत्पन्न~~ AV 3.28.1 _____ अनातिव _____

असामयिक Kir 2.40 _____ असंप्रत Das _____ अप्राप्तावसर

Hit _____ निरवकाश f(आ) Hear .

become unseasonable adj कालातीत MBh 12, R 4.28.

16 u. rising clouds अकालमेघोदयः, अकालजलोदयः u.

time अकालवेला — अनाकालः SBr .

unreasonableness अनवसरः — असमयः .

unreasonably अकाले, अकालतः ind _____

अन्तु ind MaitrS — वेलाहीने — अस्थाने

loc ind PBr, R, MarkP, etc अस्थान (ibc) Megh,

Das, R 4.32.6, Sāh .

unreasonably निःषमम्, निःषामम् ind L .

unseasoned adj विरस Āpast .

unseemly adj विरूपक f(इका) Kād — प्रतिवाणि

unseen adj अदृष्ट ऽBr _____ अलक्षित MBh

_____ अनाभिलक्षित, नाभिलक्षित MBh 1.5822, Yājñ 3.

69 _____ अलोचित L _____ अनालोचित _____

अपरिकलित

अस्वार्थ Δ .

unselfish adj ^{अस्वार्थ} ~~निमम~~ L _____ निर्मम f(आ)

MBh, R, etc _____ निष्काम ऽBr, Mn, etc _____

निरहंकार MBh, Bhp _____ विसृष्टात्मन् R _____

निमत्सर MBh, Kāv, etc, निमत्सरिन् Heat _____ निर्मत्सर

Rājat, BhP — निःसङ्गः MBh, Hariv, etc .

unselfishness n निःसङ्गता, निःसङ्गत्वम् Pur, etc

— अस्वता Bcar 6.10 .

complete unselfishness निर्ममता (Kāv), निर्ममत्वम्

(Pur) .

unseparated adj अविरहित Vikr _____ आविभक्त

Mn 9-215, Bhp _____ (as co-heirs who have not divided

their inheritance) अनिभक्तिन् Kauś _____ अनिचित

Vedāntas _____ अनायत .

unservicable adj निरुपयोग अनायत Hear _____ अनुपयुक्त

_____ अनुपकारिन् .

unservicableness n अनुपयोगः .

unsettle (in opinion) , vb भिद् caus भेदयति,

भेदयते MBh, R .

to be unsettled व्युत्सद् व्युत्सीदति

MW .

unsettled adj. अव्यवस्थित Bear अनवस्थ

अनवस्थित अव्यवस्थित Vaish

संदिग्ध MBh, Kāv, etc अक्षियत् RV 4.17.13

(not decreasing in riches Sāy .) .

unsettled character or condition अव्यवस्था u. state

अव्यवस्था Rājat .

unsettledness n अनियमः .

unshakable adj अव्यथ्य (Pāṇ 3, 1.114) RV 2.38.

5, AitBr .

unshaken alj अकम्पित — अप्रकम्प —

असन्नलित — अविचलित — (as a heart)

सुस्थित f(आ) R(B) — दुश्च्यवन RV,

AV, दुश्च्यव — निःसंक्षोभ Jātakam .

not leaving the body unshaken (?) अननङ्गमेजय

with u. confidence अमुक्तविश्रम्भ Bear .

(a horse) whose shoulder is unshaven अव्युप्तवह

mfn MaitrS .

unsheathe (a sword) vb विवृ विवृणोति,

विवृणुते

VarBr .

unsheathed adj विकोश f(आ) MBh, Kāv, etc

अपकोश Bhojāc निःकोश Near

(as a sword) उद्धसित Śis 6.51 .

come forth i.e. unsheathed (as a sword) निस्त

Year u. by itself (said of a sword) स्वयमुद्गीर्ण

Verbs .

unshorn adj

अलून .

unsightly adj

नातिशोभित

MBh .

unsimultaneousness n असाहचर्यम् Nyāyasa, 301

— अयोगपद्यम् Nyāyasa .

unskilful adj अप्रवीण — अदक्ष .

(in red) attending extremely unskillfully

अद्यन्यकारिन् in usr 1.24.38 .

unskillfulness n अकौशलम् pan — अनैपुणम्

अनैपुण्यम् pan 7.3.30 — अनैपुणम् —

नैपुण्यम् in, 13h, etc .

unskilled adj अनिपुण (आ) _____ अनिष्ठा,

अनिष्ठात .

unsmeared adj निर्लेप Mn 5.112 _____ निरूपलेप

L ' _____ ' (N. of Krishna) निर्लिप्तः Right or .

unsociable adj अपरिचेय .

unsociability not seeing (i.e absence of intercourse

with) people असंदर्शनम् MBh .

unsoiled adj

अहत

BhP .

unsolicited adj

अयाचित

Tār, Mn, etc

अनानुदिष्ट

RV 10.180.4 .

unsought adj अपर्येषित, अपर्येष्य

सद्विप .

unsound doctrine उद्दर्मः .

unsown (as seed) adj अनुस — अबीजक

Mn 10.71 .

unspeakable adj अकथ्य — अनिरुक्ता TUp .

unspotted adj अदूषित — निर्लक्ष्ण २ (आ)

W .

unstable adj अनित्य — अतिष्ठत् RV —

अनवस्थ — अनवस्थान BHP .

unstained adj अलेप MBh अलिपि Jain .

unsteadfastness n अनिष्टा .

unsteadier than विलोत mf(आ)n (abl) Subh.

going unsteadily निष्ठुलगमन mfn MW one

whose arrow flies unsteadily चलचलेषु mfn Pāṇ 6.2.108

unsteadiness n अस्थिरत्वम् MBh — अस्वेयम्

Rājat, Sarvad, etc — अनवस्थितत्वम्, अनवस्थिति r

— अनिष्टा — विभ्रमः (ifc r आ)

Kāv, VarBrṛ, Rājat — भ्रमणम् Eusr — भ्रामः

Gīt — चापलम् Gaut 9.50, Pāṇ 8.1.12, Vartt 5,

MBh, etc — चापल्यम् (६ ब्राह्मणादि) Yājñ 1.

11E, 3.279, R 3.5, Pañcat 1.0/1, Sēh 3.170 — चापलाश्रयः

W — विचलनम् B.P — चञ्चलता W

चञ्चलत्वम् Bhag C.33 — चाञ्चल्यम् Rājat 3.132

तरलत्वम् Kpr 10.32/34 तरलता rāncat

तारल्यम् Kād 6.470 लौल्यम् Hariv

विलोलता, विलोलत्वम् w शैथिल्यम् MBh, Kāv,

etc अनेकान्तिकत्वम् Nyāyad पारिप्लवता,

पारिप्लवत्वम् Hear, Rājat पल्लवः, पल्लवम्

(ifc f आ) L .

a ball on the elbow (as a symbol of unsteadiness)

कफोणिगुडः extraordinary u. अतिचापल्यम् freedom from

u. अचापल्यम् u. of conduct अनवस्थानम् u. of mind

अनवस्थितचित्तत्वम् .

unsteady adj I अस्थिर ॐBr, etc — दुःस्थ,

दुःस्थित Kathās, Pur, Rājat — निष्ठाशून्य

Mālatī — अनवस्थित — चल १ (आ) १ ६

पचादि) Misk., etc — विचल — चञ्चल

f(आ) MBh, etc — चलचल MBh 5.2758, 12.

4169 — कम्प्र f(आ) Naish — विकम्प W

विकम्पित Ritus — कम्पन f(आ) — लोल

f(आ) MBh, Kāv, etc — विलोल f(आ) Kāv,

Kathās, etc — प्रोलोल Nalac — तरल f(आ)

Bhartr, Amar, Rājat 3.515 — तारल L — उत्तारिन्

— चपल f(आ) (gaṇas शौळादि, श्रेण्यादि α

विस्पष्टादि) MBh, etc — शिथिल f(आ) MBh

— नैकभावनाश्रय NW — परिप्लव Sīs —

पारिप्लव f(आ) _____ व्यग्र f(आ) _____

अनेकान्त _____ अनेकान्तिक _____ विद्युत w _____

चर (g पचादि) w _____ चरिष्णु (Nir 7.

23, Pāṇ 3.2.136) RV, Śāṅkhār, ŚāṅkhGr, MBh 12, BhP 2 _____

संचारिन् śis, śāh व्याभिचारिन् _____ शङ्कित

w _____ चटुल (g सिध्मादि) Ragh, Megh, Kād,

Bharti _____ विसंशुल (Kpr, Rājat, etc) विसंशुल

(Hyog, Śatr) _____ (as gait) विक्रव f(आ) śak

_____ (as a gait) स्वलित MBh, Kāv, etc _____ (as a

book) विभङ्गुर 'sis — उद्धर्ण Kād —

अधृति .

II प्रवर्तिन् 'SBr, Up, अप्रतिवर्तिन् —

सलिल f(आ) RV, AV, MeitrS — परितक्म्य

RV — संकसुक MBh 12.1044 — खण L —

शैख f(ई) L — वटर L — छ L .

crow at a Tirtha ' an unsteady pupil तीर्थकाकः

Pāṇ 2.1.42 , Vārtt. Pat extremely u. चञ्चलतर Bhartr

3.5) having an u. gait स्वलितगति VarBrC having u.

organs चेतोद्विज W the not being u. minded अव्याक्षेपः

Ragh 10.6 not u. अविकलन MBh 1.2070, BhP _____

अव्यभि RV of u. nature चलप्रकृति Pancat 2.26/27

चलस्वभाव f(आ) MBh 13.2225 one who has u. eyes

निहललोचन MBh, BhP निहललक्षि f(ई) BhP u.

activity तरलता Kād u. conduct अनवरथा ' u. eyed

(so called as not having a fixed caesura) (a metre of

4 12 syllables) चञ्चललक्षिका u. gait सवलनम्

Susr, Kām, BhP ' u. hearted ' (capricious, fickle)

चञ्चलहृदय

W u. in affection or attachment (like

the ' colour of turmeric ' , which does not last) हरिद्राराग,

हरिद्रारागक

L ' u. in conduct ' (an unchaste wife)

स्वल्दशीला

L u. like a lamp agitated by the wind

प्रवातदीपचपल

Kathās, u. minded अनवस्थितचित्तan u. womanचपलजनः Śis 9.16 very u. प्रतिगेल

Caurap

प्रचपल

Hariv .

to be unsteady

चञ्चल cl 1 चञ्चति Baartr, Venīs

(Cāh 6.84, Sen) Ritus, Gīt, Kathās, etc

विह्वल

विह्वलति MantraBr, MBh, Kāv, etc — क्षुम् cl 1

क्षोभते (only once ChUp) cl 4 क्षुभ्यति, क्षुभ्यते

cl 5 क्षुभाति (only Bhattach) — कक् cl 1 ककते .

unstirred adj अनीरित Bear .

unstitching (of a seat) ७ अनुसूचनम् Susr .

to unstring a bow ५ वृम् cl 1 वृम्भते (ep.

also वृम्भति) R 3.30.28 .

unstrung adj उत्सूत्र _____ (a bow) जृम्भित

R 1,75,17ff .

unsubdued adj अजित _____ अतिधृष्ट L _____

अमर्दित _____ आदान्त ' _____ ' (N. of a son of

(Satadhanvan) अविदाल्त Hariv 2037 _____ अगृम्भित

RV 8.79.1, TBr .

having unsubdued passions अजितेन्द्रिय ' having u.

splendour ' (N. of Agni and the Maruts) अगृभीतशोचिस्

RV 5.54.5 & 12 .

unsubmissive to another's will अनश nf (आ) n

AV 6.42.3 & 43.3, etc .

unsubstantial adj निःसार Hariv, Var, Kāv, Pur

— फल्गु f(उ, ऊ, वी) VS, etc — निःसत्त्व

Vajracch (निःसत्त्वम्) — अनास्तव — वायुसम

W .

unsubstantial essence तत्त्वभावः W .

unsubstantiated adj नृथालिङ्गः f(आ) MBh .

unsuccessful adj अकृतार्थः — निर्धनः f(इका)

MBh, Kāv, etc — निरुपायः Kām — मोक्षः f(आ)

RV, etc — नष्टः Mn, Yājñ, MBh, etc — पृथक्

ŚBr, Nir — विगुणः Rājāt .

unsuccessful effort अभिक्रमनाशः Bhag u. in

विभ्रष्ट TS u. in sacrifice यज्ञविभ्रष्ट TS (

यज्ञविभ्रष्टत्वम् ĀpCr, Sch) .

to be unsuccessful नश् cl 4 (Dhātup 26.85) नश्यति

(rarely नश्यते and I नशति, नशते) Mn, MBh, Kāv,

etc — व्यृध् pass व्यृध्यते SBr to be u. in

विभ्रंश् विभ्रंशते (loc) PañcavBr .

unsuccessfulness n अगति f Vikr .

unsuitable ad अयोग्य KātyŚr, etc _____ अयुक्त MBh,

etc _____ अनुपयुक्त _____ अनुपयोगिन् _____ अप्रयुक्त

Pañcat _____ अयुक्तरूप Kum _____ अयथोचित

Pañcat _____ निरुपपत्ति _____ निषम f(जा) busr,

Pañcat _____ अनर्ह f(जा) अनर्हत् _____ निःसामर्थ्य

MBh

अपथ्य

अगम्य

प्रतिवाणि

L .

applied in an unsuitable way

अयुक्तिगुक्त

Bhpr

produced in u. ground

अभूमिज

Susr

u. to the subject

अप्रस्तुत

u. to words

वाचाविरुद्ध

.

unsuitableness n

अयोग्यता, अयोग्यत्वम्

अयुक्ति

f Sarvad

अयोगः

Kāvyād

अनर्हता

.

unsuitably अस्थाने loc ind PBr, R, Märkp, etc

अस्थान (ifc) Megh, Das, R 4.32.6, Sāh _____

अयथायथम् ind SBr .

unsuited adj अनुपयुक्त .

unsullied adj शुचि RV, etc — निमल

f(आ) Up, MBh, Kāv, etc — शुक्ल f(आ) MBh, Kāv,

etc .

unsummoned adj अहूत RV 10.107.9 .

unsung adj अगीत (in गीतागीत) JaimUp .

unsupported adj अनालम्ब _____ अनालम्बन _____

अव्यवलम्बिन् KaushBr .

' unsupported meditation ' (N. of a peculiar kind .

of meditation) अनिलम्भसमाधि _____ m Buddh .

unsurpassed adj अजित — अजय —

अपराजित f(आ) RV, etc — अक्रान्त —

अविक्रान्त L — अनभिभूत — निरतिशय

Hariv, Pañc, etc — अनुत्तम f(आ) — अप्रकर्षित

— अनुद्वत — अनतिद्भुत . RV 8.90.3 .

having an unsurpassed crown अजितापीडः of u. form

अगम्यरूप .

unsurrounded adj अपरीवृत AV 2.10.3 .

unsuspected adj असंदिग्ध Jain, Pat .

unsuspecting adj विश्वसित BāP, विश्वस्त MBn,

Kāv, etc .

unsuspicious adj महाशय AshtāvS, Hit, Kathās

etc .

unsymmetrical adj प्रक्रमभङ्गवत् Pratāp .

untamable adj अदम्य — दुर्दन्ति Ph,

Hariv .

untainted adj निरामय .

untasted adj अनास्वादित .

untaught adj अशिक्षित (with acc (Sak, Kathās)

or loc or inf) — अनुपदिष्ट — अश्रुत 12h

5.1000 & 1369 .

untaught knowledge ऊपज्ञा Pan , L .

untenable adj निराधिष्ठान 12h, r .

untenableness owing to a dilemma विकल्पानुपपत्ति

f Sarva .

unterrific adj अभीम .

unthoughtful adj अभागी 'sis' .

unthought (of) adj अतर्कित .

untrashed adj अक्षत Gobh . .

untreshed adj अमर्दित .

untidy adj दुर्धित RV 1.140.11 .

untic vb प्रमुच् प्रमुच्यति, प्रमुच्यते RV, ŚBr,

KātyŚr, Chp — प्रमुच् caus प्रमोचयति Paṅh, Sch

— मोक्ष cl 10 (Dhātup 33.57) मोक्षयति Suśr

— श्रय्, श्रन् caus श्रययति, श्रययते RV,

Hitler _____ विश्वं caus विश्वयति _____, AV _____

उच्यते caus P ————— अनुश्रय cl 6 अनुश्रयति

50 _____ विद्युत् विद्युतति _____, _____, _____, Kaus _____

प्रचृत् प्रचृतति $\text{Ar, } \text{Asv}^{\text{Ar}}$ — निष्चृत् Ait^{Ar}

— विभिद् विभिन्नत्ति, विभिन्नत्ते Hariv, BhP

निभिद् निभिनात्ते (with ग्रन्थिम्) ShP

निप्रम्भ् caus निप्रम्भयति Laty उच्छ्वस्

caus उच्यते। सयति .

to be untied अथ, अन्ध cl 1 (Phatup 31.39)

श्रद्धाति RV .

untied adj प्रमुक्त BCh, n — उद्गन्धि Bhp —

(as hair) उद्गन्ध Ragh 16.67 (ed Calc) — विद्यत

विद्यत, AT — निवृत्त W — निगलित

शिथिल f(आ) TS, etc — ह्य Kāv, Kathās

— उच्छ्रसित — उच्छ्रसित Megh .

one whose tuft of hair has been untied विधितस्तुप

AV (Paipp स्तुग) .

until यावत् ind RV, etc यावता ind (with

Pot) Laty ' _____ ' (either or not including the object

named) आ (with acc or abl or pormin: an adv) _____

अन्तिकम् ind (with gen or ifc) _____ अन्तिक

only ifc _____ अवधि ind Kathās, अवधे: abl ind .

lasting the same time on the following day आकाशिक

mfn Mn 4.103, seqq, Gaut u. sunrise सूर्योदयं यावत्

u. taking यावद् ग्रहणम् ind ParGr u. that यावत्

ind W, etc u. the completion यावद् समापनात् ,

यावद् आ समापनात् u. the maturity of the fetus

यावद् गर्भस्य परिपक्वाय u. sun rises ओत्सूर्यम्

ind A 4.5.7 .

untitled adj अकृष्ट — अप्रहत

L.

untimely अवेलम् ind Kathās — अपर्तु

mfn AV 3.26.1 — वेलाहीन Varṇs .

untired adj तरणि RV, AV 13.2.4 & 36 .

untiring adj अनिपद्यमान RV 1.164.31 & 10.177.3,

AV .

untold adj अगदित ^{'sis} — अनिवेदित .

still untold वाच्य .

untold adj अकृतचूड Mn 5.67 .

untouched adj भस्पर्ष्ट BhP, Kavyād _____ अप्रस्पर्ष्ट .

untraced adj अनुपलब्ध .

untrained adj अनिष्ट $\bar{A}p$, MTh, etc .

untried adj अपरीक्षित .

with untrimmed nails आयमितनस्त mñ Negh .

untrodden (as a forest o path) adj अनिप्रवृत्त

1.26.12 & 3.74.4 _____ आविन्यस्त Jātakan .

untroubled adj अविकलित — अव्यय —

निरुपद्रव Sak 3.1⁰ (v.1. निरुपद्रव) —

विष्कम्भक MBh, Kav, etc — अनात f(आ) MW.

untrue adj असत् f(असती) MW — असत्य

RV 4.5.5, MBh, etc — निरालय ~~असत्य~~ निरालय ~~असत्य~~ ^{निरालय}

(ibc) — अतश्च — निश्चय f(आ) MW,

MBh, etc — वितथं MW — अलीक f(आ)

Naish) MBh, etc — मृषार्थ Pracand मृषार्थक

L _____ विपरीत Bham _____ कूट f (आ) In,

Yājñ, Kathās, etc .

to consider untrue मृषा ind (with ज्ञा) मृषा

ind (with मन्) not u. अवितथ IBh, etc that demon-

stration in which arguments are referred to u. causes

अन्यथासिद्धत्वम्, अन्यथासिद्धि f u. speech मृषावचनम्,

मृषावाच f Kav, मृषावादः IBh _____ मृषोद्यम्

Āpast _____ वृथावाच f AitĀr, Gobh to render u.

वितथय Nom वितथयति 'Cis' .

untruely n मिथ्या Ma, MSh, etc, R _____

अन्यथा ind .

untrustworthy adj अनाश्वासिक Divyāv .

an untrustworthy friend असखि m Comm on Un .

untruth n असत् n RV 7.14.8 असत्यम्

Mn, etc असत्यता Sah सत्येतर n L

अलीकम् Mn 11.35, etc वितथता Hariv

कूटः, कूटम् L

full of untruth अनृतमय mfn speaking u.

अनृतवाच् (AV, etc) अनृतवादिन् mfn telling

u. मिथ्यावचनम् Gaut 'u.' personified as the

wife of Adharma मृषा .

disposed or inclined to tell untruths अलीकनादशील

mfñ Dās telling u. अनृतकथ mfñ VP _____

अनृतिन् mfñ .

untruthful adj अनृतिक Bear 2.11 _____

आनृत f(ई) .

untruthful in speech सवाक्छल Kathās u. talk

वाक्छलम्, वाक्छलानि (n pl) Hariv, (v.l.) Kathās

very u. व्यलीक Amar, BhP .

uttered untruthfully मृषोद्य mfn Sis.

untwist vb उद्देष्ट caus उद्देष्टयति Kathās .

untwisted (:) adj अट्टरीत MānGr .

untying (hair) n मोक्षः (ifc f आ) Megh _____

मोक्षणम् Pañcat _____ विमोक्षणम् VarBrS _____

परिमोक्षणम् Suśr _____ विघटनम् Ragh _____

उच्छ्वसितम् Megh, Ragh _____ (the act of) प्रथनम्

(only I) _____ श्रन्थनम् (only I) _____ विघृत्

f RV 9.84.2 _____ अपोर्णवनम् Comm on Āpsr .

ununited adj असंगत (Pāṇ 5.1.121) Bhp .

unused adj अभुक्त .

unused to war अनासादितविग्रह .

unusual adj अनित्य — (especially said of

words) अलौकिक f(ई) — (लोकोत्तर f(आ)

Kathās, Rājat, etc — अलोक्य f(आ) ŚBr,

Mn 2.161 — अप्रसिद्ध — विषम f(आ) W

— (' relating to a white crow ') श्वेतकाकीय MBh,

Mricen — अनुचित .

any unusual phenomenon कौतूहलम् Megh 48 any u.

skill सिद्धि f (often in comp) Pañcat, Kathās

having u. aspect or size विकर f(आ, ई) RV, etc

having an u. dress विकृतवेणिन् B+P possessing u.

manual skill उद्युचित्रहस्त MBh raining in an u.

manner चित्रवर्णिन् Hariv 11145 an u. event boding

calamity उत्पातः an u. meaning अनुचितार्थः a white

crow i.e. any very u. thing खेतककः Kautukas .

unutterableness (of expressions) n अप्रयुक्तता,

अप्रयुक्तत्वम् Cāh .

unutterable adj अनुय Pāṇ 3.2.101, Sch _____

अकथ्य _____ अनिर्वच्य, अनिर्वचनीय _____

निरभिलष्य Sarvad _____ अनुदित RV 10.95.1,

unuttered adj अनुक्त — अनिरुक्त —

अनुदित .

a reason which is unuttered अनुक्तनिमित्तम् .

unvariable (as love) adj अस्पन्द BhP .

unvarnished adj अनवलेप .

unvarying adj सुमेक (आ) RV, TS, SBr .

unveil vb उद्घट् caus उद्घाटयति — अपोर्णु

अपऊर्णोति, अपोर्णुते once अपोर्णोति

(KātyŚr) RV, AV, ŚBr — निरी निरिणाति,

निरिणीते RV 1.124.7, 5.80.6 .

unveiled adj निरावरण Venis — निवरि RV

10.99.5 — अश्वस्मन् RV .

unveiling (the act of) n उद्घाटनम् Served .

unvexed adj न (L) .

unviolated adj अविप्लुत Mn 3.2, Yājñ 1.25,

BhP, etc .

unvisited adj असूत (Nir, Pāṇ, BR) AV 10.89.4

AV 10.3.9 .

unvisited अदृष्ट — अनुपहत .

one in whom 'war' is out of question i.e.

unwarlike विश्रान्तविग्रहकथ mfn hatheav 1.8 .

unwashed adj अमार्जित MBh 3.2577 —

अनाप्लुत — अहत 'SBP, etc.

having an unwashed body अनाप्लुताङ्गि MBh v.

clothes अहतम्.

unweakened strength अयातयामता 'SBP, Aithr,

अयातयामत्वम् TS 2.

unwashed adj स्तन्यपायिन्, स्तन्यभुज् MW .

a female child still unwashed स्तनपायिका L .

unwashed adj अशान्त AV 19.62.11, AV 19.85.1,

Kathās _____ आविशान्त _____ अक्लिष्ट _____

अखिन्न Bear _____ अखेदिन् _____ अतन्द्र

RV, AV, अतन्द्रित, अतन्द्रिन् kn, etc _____

असाद Rājāt _____ अनिर्विद् _____ अकटुक

unwearied in action अकिष्कर्मन्, अकिष्ककारिन्

u. in course आखिद्रयामन् 1.32.11 u. in keeping reli-

gious vows अकिष्कव्रत .

unwearidly n अशान्तम् Utterar .

to unweave what has been woven

अपवे

RV 10.130.

1 .

unweighed adj अनालोचित .

unwell adj असुस्थ Śak साबाध Śak

सुरुज w विकल r(आ,ई) MBh., Kāv, Kathās

दुर्बल KātyŚr 25.7.1, MBh 4.182 साकल्यक

Kathās निष्पथ्य Rājat .

looking unwell दुःस्थाय Car to be u. दुःस्थम्

स्था Amar 29 to feel u. व्याधा pass व्याधीयते

ChUp .

unwholesome adj रोग्य L अनारोग्यकर

(as food or drink in particular complaints) अपथ्य

(in med) (as diet or regimen) कृपथ्य

गरद W असात्म्य Car, Susr उपहन्तृ

Susr | .

coming from an unwholesome place (water) दुर्देशिन

Snpr u. condition of water आडिक्कः L u. food

अभैषज्यम् Divyān an u. place दुर्देशः .

unwilling adj अनिच्छ, अनिच्छन्, अनिच्छत्,

^{चक्षु}
अनिच्छन् Vishnus ^{विवश} अनिच्छन् f(आ) Mn, etc.

to be unwilling to do anything उत्ते el 1 ग्रायति

(or. also ग्रायते el 2 ग्राति MBh 3.13730,

13.7305) (det (ŪBr 1.3.3, Kātyār, Lāṭy) or instr

(MBh 3.1210) or abl (14641) or inf (Fāṭ 3.4.65)) .

unwillingly अक्रामतः ind — अपक्रामम्

ind AV — परिक्लिष्टम् ind .

doing something unwillingly अनश nd (आ) n

Mn 5.38, Bhag, etc not u. अपीडया ind with

pain i.e. u. पीडया ind .

unwind vb निर्वह our निर्वहयति L .

having fixed unwinking eyes मिमिर् with L having

u. eyes (said of the gods) स्तब्धलोचन mfn Mfn .

unwise adj अबुद्ध — अबुद्धिमत —

अल्पबुद्धि Mn 12.74, अल्पमति Susr — अज्ञ

— अज्ञान — अज्ञानिन् — प्रज्ञाहीन w —

अविपश्चित् Kauś, Bhag 2.42 — विवेकभ्रष्ट Bhartr

— विवेकविगुण Rājat — विवेकविश्रान्त Mālav

— अविद्य Mn 9.208, etc — अभानयत Bhag

— अविचार Kathās — अविचेतस् RV 8.64.21

— अक^{वि}नी_१ LV 7.4.4 — अक्रोधिद — दुःस्थ

L दुःस्थित Kathās, Pur, Rājat — मल्व AV .

not unwise अनसुरि m CHUp .

unwished adj अनिष्ट — अनौहित ' — '

अशस्त AV 6.45.1 .

unwithered adj अमृग्न .

unwitnessed adj असाक्षिक Ha 8.100 .

an unwonted phenomenon विक्षिप्ता kathās .

unworldly adj सङ्गरहित, सङ्गवर्जित w .

an unworn garment अपरिहितम् Āpest .

unworthiness: n अनर्हता — अनार्यता

Ma 10.58 अनार्यत्वम् .

unworthy (आ) अनर्ह (आ) अनर्हत् —

नितिक्षण (आ) Kād — अयाज्ञिय RV 10.124.3,

AV 12.2.37 .

an action which makes a man unworthy to receive gifts

संकरापात्रकृत्या Mn 11.180 an u. Brāhman ब्रह्मबन्धु

m AitBr, ChUp, Gr̥SrS, etc of u. origin अनार्यज u. of

असंभावित (gen) Kād u. of an Apsaras अनप्सरस्

f u. of trust इतिकथ u. to receive gifts अपात्तम्

Bhag, Kathās .

unwounded adj: अनाहत — अपविक्षत Sak (v.1.)

निर्ग MBh, BhP .

the having an unwrinkle forehead (one of the 80

minor marks of a Buddha) अपरिमलानलम्बिता Dharmaś

unwritten adj अलिपि .

unyielding adj अस्खलित — अनवाय RV 7.104.2

— प्रतिपत्तिपराङ्मुख f(इ) Bhatt .

unyoke vb विनियुज् विनियुङ्गे (rarely)

विनियुजन्ति) NBr — मुच् caus मोचयति Mch, R

— विमुच् विमुञ्चति, विमुञ्चते RV, etc

— विमुच् caus विमोचयति Kaus .

to be unyoked विनियुज् pass विनियुज्यते .

unyoking adj विमोचन f(ई) RV, etc .

unyoking (a car) n मोचनम् MBh — विमोचः

TS, AV — विमुच् f RV — सायम् RV, etc .

relating to the unyoking of a chariot रथविमोचनीय

mfn Br, KātyŚr right u. सुविमुच् f ŚrS ' son of u. '

(N. of Pūshan) विमुचो नपात् m RV the u. of a chariot

containing the word upa

उपवत्

nfn .

an Ūpā and a half

अध्यक्षोपा

Drāby , Sch .

one of the 8 Upanishads (in Jashu-dvīpa) चन्द्रशुक्रः

BHP 5.13.30 .

Upanishad n नैगमः L .

subsisting by teaching an Upanishad औपनिषत्क

mfr the U. of the Taittiriya तैत्तिरीयोपनिषद् f

तैत्तिरीयोपनिषद् f Sarvad 5 .

along with the Upanishads औपनिषत्क mfr Kull

Mn 2.165 .

destitute of an Upasarga अनुपसर्गः furnished with

an U. उपसृष्ट mfn Pāṇ 1.4.38, Nir, APrāt, etc

a word that is not an U. अनुपसर्गः .

belonging to the Upavasatha day

उपवसथीय

mfn

SBr 9, AitBr,

उपवसथ्य

mfn

.

upbraid vb

प्रणिन्द्

only ind p Bhatt .

unbraiding n - प्रणिवृतम्, प्रतिवृतम्

Pan, Bhatt,

Sch .

upheaving the heart

हृदयोदङ्कः

MW .

upheld adj आत्मवित — समालम्बित MW —

उत्तव्य, उत्तव्यित RV, ŚBr, BhP, etc —

उत्तम्बित — विभृत W .

properly upheld व्याख्य AitBr ' u. by Indra '

(N. of a teacher) इन्द्रोतः RV, ŚBr, MBh u. by virtue

गुणधृत Mricch .

to be upheld उत्तम्बितव्य Pāṇ, Comm — धृतव्य .

up-hill उत्कूलम्ind AV 19.25.1

उत्तरीयम्

ind VS, Sch .going up-hill उत्कूलmfn (prob)

प्रतीक

mf (आ) n M. h. .~~is~~

uphold vb उत्तम् उत्तन्नाति — अभिधृ

caus अभिधारयति MBh — परिकृ परिकरोति

Divyāv — अनुग्रह् .

' earth-upholder ' (a mountain) अवनीधरः

MBh 13.1847 seq. the u. of a family कुलधरः Kathās 60.3

— (a son) कुलधारकः L ' u. of the earth '

(a mountain) क्षमाधरः Mālatīm, Bālar —

(a mountain) क्षमणीधृत् m Uttarar 2.29 ' u. of the

family ' (a son) कुलधारकः L .

upholding a family कुलधर mfn MBh 13.4427

u. one's family कुलधर mfn BhP 1.13.15 u. religious

duties or ordiance ⁿ त्रेतपा mfn RV, VS, Br .

upholding n उत्तब्धि f MeirtS, उत्तम्भः L ____

प्रत्युत्तम्भः T~~X~~andBr, प्रत्युत्तम्भनम् (Sāy) ____

प्रत्युत्तब्धि f Br ____ समाधि m .

uplift vb उद् caus उद्धारयति MBh .

icular mode of fighting) सव्योन्नतम् Hariv well u.

समुद्धृत with u. arms उद्धृत Dharma's with u.

eyes अत्युद्धृष्ट Tār with u. feet or paws उन्नतचरण

nit with u. proboscis अभ्युच्छितकर MBh 3.15723 with

u. weapons उदायुध MBh, R, Ragh, Kathās .

upon ~~HI~~ उपरि ind (as a separable adverb) _____

उपरि ind (as a separable preposition with acc loc or

gen) _____ उपरिष्ठात् ind (as a preposition) 'SBr,

Mbh, etc _____ उद् (as implying superiority in place,

rank, station, or power) _____ अभि ind (as :

separate adverb or preposition) _____ अभि ind (a

prefix to verbs and nouns) _____ अधि ind (as a

separable adverb or preposition) _____ उप ind (with

loc) _____ प्रति ind _____ मस्तकम् ind Pāncat .

the act of placing upon उपरिस्थापनम् Comm on

pan down u. उपरिष्ठात् ind (as a preposition with

acc and gen) ṢBr, MBh, etc having thrown himself u. him

आत्मानं तस्य उपरि क्षिप्त्वा

upper adj उत्तर RV, AV, TS, ChUp, Ragh, etc _____

उपरितन f(ई) Mricch, Comm on VS & TāṇḍyaBr

उदच्, उदञ्च् f(उदीची) RV 2.13.6, 10.80.22

ChUp, etc _____ वर्षयिस् RV, AV, VS, ṢBr _____ पार्य

VS

anointing the upper side of a drum

मुखतेयः

Bhartr: being in the u. series

उपरिक्षेपिक

being onor belonging to the u. side

औत्तराधिक

Pat being u.

ऊर्ध्वज

Sutr 1.82.8

bowing the u. part of the body

अवन्तोत्तरकाच

Ragh 9.60

having an u. garment made

offbark

त्वगुत्तरासङ्गवत्

Kum 5.16

having its u. indturned downwards

अनाविशिरस्

VarBrS

in the u.regions

ऊर्ध्वम्

ind AV 11.1.3, SBr 12, KatyŚr, Māt.,

Mn, etc marked on the u. side

उपरिष्ठाद्धक्ष्ण

उपरिष्ठाद्धक्ष्मन्

ŚBr 1, Maibō

on the u. part

उपरिष्ठात्

ind (as an adverb) RV 11.91.4, AV 4.40.7, 8.8.13, ŚBr,

ChUp, etc on the u. side of

उपरि

ind (as a separab-

le preposition with acc loc or gen)

प्रत्यूर्ध्वम्

ind (acc) ŚBr stripped of u. garments

हृत्तोत्तरीय

MW a tooth of the u.

अकम्

mandible

उत्तरदन्तः

Comm on TPrāt towards the u. part

ऊर्ध्वम्

ind AV 11.1.5

ŚBr 12, Kātyōr, MBh, Mn, etc

towards the u. side of

उपरि ind (as a separable adverb) the u. and

lower station of the planets उच्चनीचम् u. and under

lip उत्तराधरम् Rām the u. arani which is also

called Pramantha or churner उत्तरारणी 'Sbr the u.

end of anything शिरस् n MBh, Kāv, etc u. floor

ऊर्ध्वभूमि f Pañcat on u. garment उत्तरासङ्गः MBh,

R, Pañcat, etc उत्तरीयम् KātyŚr, PārGr, HirGr, MBh,

Pañcat, etc उत्तरीयम् Kathās, VP, etc

(of cloths) पटोत्तरीयम् Mricch प्रावरणम्

(ifc f आ) ŚBr, etc — परिधाननस्त्रम् Pañc 4.63/64

— प्रच्छादनम् I — निचुलः I an u. hand

(of Vishnu) ऊर्ध्वकरः Heat the u. lip उत्तरोष्ठः,

उत्तरोष्ठः Suśr u. part उर्ध्वभागः Heat, Comm on

Pañ — प्राग्भागः Śis 4.43 (v.l. प्राग्भार)

— पूर्वभागः Suśr — पूर्वर्धिः (later पूर्वर्धिम्)

— पूर्वर्धिभागः Raṣh — शिरस्पदम् Car

— शीर्षम् Hariv, Kāv, — मुखम् (मुखः

— अर्ध्यादि ifc f आ, ई) Vā, Br, MBh, etc —

नेमः the u. part of a balance चुम्बकः L the u. part

of anything मस्तकः, मस्तकम् (Un 3.148, 349) Mb,

Mbh, etc — शोणि f L (the u. part of the arm)

(the shoulder) बाहुशिखरम् h riv — प्रगण्डः L

प्रगण्डकः the u. part of the body उत्तरकायः Ragh

— ऊर्ध्वकायः Nish — (of Ben) पूर्वकायः

KātyŚr, Mbh, etc — पूर्वर्धिकायः Mbh the u. part

of the head स्तूपः LV, TS, PāṇcavBr the u. part of the

pair of the head and foot कूर्चशिरस् 1 base ' the u.

उपरितलम्

Primer, Des the u. world उच्चलोकः ..to cause to get the upper hand आप्ये caus

आप्याययति

caus, etc .

uppermost उत्तम — मूर्धन्य Inner —

वर्षिष्ठ RV, Br, Bh — उपम †(आ) .

being उत्तम वर्षिणि Kaus the flower i.e.

the u. of anything पुष्यम् RV having anything u.

मौलिन् holding the left hand with the palm u.

सव्योत्तान śāntā turned so that the opening ^{is} ~~is~~

u. (as a vessel) उत्तान TS, ŚBr, Kātyār, Bh, etc

u. part अग्रम् — वर्षन् in RV, TS, TS, etc .

upreared adj उदात्त R, B&P — उद्गृहीत Hark,

etc .

an upreared piece of wood उच्छ्रायी Kītyār, 'abr

with head u. उद्भूतविरम् with u. stalk ऊर्ध्वनाल .

having the face upreared उच्चैर्मुख .

upright adj A ऊर्ध्व (जा) (Bkd) LV, AV, VS.

SBd, AitBd, etc (in comp. S.) it occurring generally

in compounds) — उत्तान (Br, Kātyōr, etc —

स्थित 1 — प्रस्थित AV .

belonging to an upright thing और्ध्वन्दिमिक Pat on

Pen 4.3.6) of u. appearance (A. of the Karuta) अहुतप्सु

RV 1.31.4, 4.36.7 a plant with an u. stem सरलयायिनी

f W standing u. मूर्ध्वत् A ' u. side ' (one of the

sides of a right-angled triangle) शुद्धकोटि f w

the v. side of a triangle उच्छ्रयः — उच्छ्रिति f.

upright B शुद्ध — उदार f (आ and ई) (rare)

बह्नादि Pāṇ 4.1.1.12 ॥ MBh, Śak, Śis, etc — सम

f(आ) Mn, MBh, etc — तडनु f(ज्वी) RV, AV 14.

1.104, 10, etc Mn, MBh, etc — तडनु RV 1.1.1.4

सरल f(आ) RV, Kāśhāś, Rājāt — सरलयाचिन्

— प्राञ्जल Āpār Śak — अवक्र —

अपिशुन — अजिअ Mn, etc — प्रगुण

f(आ) Mālatīm, etc — उन्नाम्र — समुन्मुख

Naish _____ सत्त्वविहित w _____ सत्यानुरक्त w

_____ रजि .

belonging to an upright person और्ध्वन्दिमिक Pat on

Pañ 4.3.60 keeping one's self u. सम्प्रतिष्ठापनम् Car

most u. रजिष्ठ NV u. in contact दक्षिणाचार

MBH 4.107, दक्षिणाचारिन् very u. सुदक्षिणा MW .

uprightness a सद्भावः Q-rular — साधुत्वम्

Pañent, Uttarer, etc — साधुता Kām, Dās, etc

— सद्गुता, सद्गुत्वम् Amar, Hing — सरलता

Prasanna — शुचिता (Ma, Kāv, Rājat) शुचित्वम्

(RV) — दक्षिणत्वम् Hence .

uproar n क्रोलाहलः, क्रोलाहलम् R 3.6, Rāhest,

Des, MārkP, etc — संसनः Rājat, संसनिगम् ७3.13

— संसनिगम् Mālatīn, Naish — संनादः,

संनादाः MBh, R, etc (also संशब्द) —

आभिगर्जनम् R — आभिगर्जितम् R — संडादः

MBh, R, etc — रासः L — संजल्पः MBh, Rāriv,

— अप्रशमः Bear, Jātaka — सृगाली L उमरः

a loud uproar प्रोत्क्रुष्टम् Rāriv .

to cause an uproar रु ७3.13 रानसति Rāvor, MBh. ^{etc}

uproot vb समुच्छिद् समुच्छिनत्ति, समुच्छिन्ते

MBh, Pañcat — समुत्पट् समुत्पाटयति MBh, R,

Kathār — प्रखन् (only 3sg प्रखान्) Kathās

— उत्कीलन् Nom उत्कीलयति Divyāv — निर्मूलय

Nom निर्मूलयति Kād — निर्वृद्ध्य (only ind निर्वृच्य

ĀpŚr, Sch) .

'to uproot' completely समुन्मूल् समुन्मूलयति

Kājat, Hit .

uprooted (lit. and fig.) सिद्ध विमूल Hariv

___ प्रोन्मूलित Divyār ___ समुत्पादित w ___

विपादित Hariv, Pur, etc ___ निर्वस्त्र KātyŚr .

entirely uprooted विपरिच्छिन्नमूल MBh. one who

has uprooted his enemies प्रसभोद्धतारि Ragh .

uprooter n निर्मूलनः Damoyantik .

uprooting n मूलवहण $f(इ)$ AV .

uprooting n निर्मूलनम् Bhartr: _____ (the act of)

निर्मूलनम् Susr _____ मूलवर्धनम् AV .

the act of uprooting completely समुन्मूलनम्

Uttarar, Prab .

upset vb पर्यस् पर्यस्यति, पर्यस्यते ŚBr, Mn, Kathās

_____ प्रास् प्रास्यति Mn 11.176 _____ पराक्षिप्

पराक्षिपति, पराक्षिपते BhP _____ (a carriage)

परिवृत्त caus ā nariv _____ निवृत् caus

विलोडयति

MBh, Hariv

— न्युब्, न्युब्नति

3V, AV, Br .

to be upset व्युत्सद् व्युत्सीदति

MW

— (88

a cert) विपरिगा विपरिजिगाति

Bh.

upset adj पर्यस्त

Bhartr

— पराशिष्ट .

unsile down अधरोत्तर mf — अद्योमुख

mf (आ ('sis) or ई) n अधोवदन mf .

uptesrer n समुहर्तु m Ragh .

up to पर्यन्तिम् ind (comp) Āpast (w r for

पर्यन्तिम्) अवधि ind (in comp) Kathās,

अवधेः abl ind आ (with a following

abl) RV, AV, etc आ (exclusively) आ (with

a following acc) AitBr आसक्तात् उप ind

(with loc) प्राक्, प्राङ् (Iat., KātyŚr) ind

अग्रा ind ŚBr .

up to a certain point अभिव्याप्य ind p u. Brh-

आत्रह्म ind BhP u. five पञ्च यानत् इति

n. the present time पुरा ind RV, etc u. the serpent's

hole सर्पविवरं यावत् u. this day अद्य यावत्

u. twelve आद्वादशम् ind RV 10.114.6 u. 20

यावद्द्विंशति mfn R .

upward,

upwards

उपरि

ind (as a separable adverb)

ऊर्ध्वम्

ind AV 11.1.9, ŚBr 12, KātyŚr, 13h, 1n,

etc

ऊर्ध्वतः

ind 13at

ऊर्ध्वथा

ind

AV 10.23.1

उच्चैः

ind

उच्चा

ind 13, 14,

AV 13.2.35

उच्चशः

ind 13opBr

उद्

(as implying superiority, in place, rank, station, or

power)

उदच्, उदञ्च्

mf (उदीची) n 13 2.15.

6, 10.86.22, ChUp, etc .

going upwards

ऊर्ध्वगामिन्

mf 13uśr

ऊर्ध्वगति mfn IBh, P, etc having anything turned u.

मौलिन् mfn having the face turned u. उदुब्ध mfn

L having the feet u. ऊर्ध्वपाद mfn, P having the

hairs turned u. उत्तरलोमन् mfn ŚBr, KātyŚr, ĀsvŚr

having the hands raised u. ऊर्ध्वकर mfn Patnāv having

the right hand turned u. दक्षिणोत्तान mfn KātyŚr 8.2.

9 having the two hands with the palms turned u.

उत्तानपाणिद्वय mfn having the wheels turned u. चक्रमौलिन्

mfn Hariv 3415 mounting u. उत्सर्पिन् mfn Sak 283.8

not rising u. अनुध्वंशानुक्रम दक्षिणोत्तान TS (the hands) of which

the right is turned u. दक्षिणोत्तान mfn SankhSr 5.8.5.

Gobh 4.3 put on from below u. (as the sacred thread)

ऊर्ध्ववृत् mfn In 2.44 sleeping with the face u.

उत्तान mfn AV, A V, stretching one's self u.

उत्तत mfn AV 2.7.3, 7.90, 3k to go u. ऊर्ध्वं गम्

u. motion of the eyelids उन्मेषः , with the whole

creation of u. germinating plants उत्तानपद् f (Gay)

wound round from ~~ma~~ below u. (as the sacred thread)

उद्धृत mfn Mn 2.44 .

Uraria lagopodioides गोरक्षतण्डुला, गोरक्षतण्डुलम्

L — विश्वदेवा Susr — विश्वदेवा L

— स्वरगन्धानिभा, स्वरगन्धा, स्वरबहिष्का L —

नागवला Susr .

the plant Uraria lagopodioides गाङ्गेरुमी Susr 25 .

Uraria lagopodioides धावनी Shpr —

पुष्पिपर्णिका L पुष्पिपर्णी Śr, Vātyār, Susr,

पुष्पाक्षया Susr — लाङ्गुलिना, लाङ्गुली L —

चषा L — चोषाकलः L — महापक्षा L

महागन्धा L

महाशाखा L

महोदया L

हस्तगन्धुका L

झापा L .

' four fruited ' Uraria lagopodioides चतुष्फला L.

urban adj पौर f(ई) नगरीय Kav .

having the Ūrdhva-tilaka mark

ऊर्ध्वतिलकान्

mf

urethra n

मूत्रमार्गः

Gusr

मूत्रप्रसेकः

Gusr

नालम्

Gusr

प्रस्त्रावकरणम्

L

प्रकराः

Gusr

गुह्यधारा

L

वर्तः

Kaus,

Sch

(v.l. for

वर्ति)

आसुरी

ChP.

नियोजयति — प्रदिश् प्रदिशति, प्रदिशते

— प्रदिश् caus प्रदेशयति — h, 2 —

अभिप्रदिश् caus अभिप्रदेशयति — चुद्

caus चोदयति rarely चोदयते Laty 2.9.15, n, ch,

etc — प्रचुद् प्रचोदति caus प्रचोदयति —

प्रतिचुद् caus प्रतिचोदयति — सम्प्रचुद्

caus सम्प्रचोदयति — परिचुद् caus

परिचोदयति n 3.233 — प्रेष् प्रेष्यति,

प्रेष्यते ॥, ॥h — णुद् caus नोदयति

p, ॥h, ॥av, etc — आभिणुद् caus आभिनोदयति

— संनुद् caus संनोदयति ॥h — सम्प्रणुद्

सम्प्रणुदति, सम्प्रणुदते ॥h — संत्नर् caus

संत्नरयति ॥h, — प्रोत्सह् caus प्रोत्साहयति

In 9.261, ॥h, ॥, Kathās, etc — प्रतुद् caus

प्रतोदयति ॥h, ॥ricch — उत्तुद् उत्तुदति —

प्रत्युच्चार् caus प्रत्युच्चारयति ॥h — सू

cl 6 सुवति (in Br also सुवते) सवति, सौति

III, etc — सु cl 1, 2 (hatup 22.43 and 24.32 ,

सवति, सौति) 3Br, Kāty3r, सू — प्रसू

प्रसुवति, प्रसौति III, II, Br — कल् (rarely

कलयति (कलयते) IIIh, IIIr, etc —

प्रकल् प्रकलयति Ath — (horses) प्रस्था

caus प्रस्थापयति IIIr — वाजय Tom वाजयति

वाजयते , II, PañcavBr — संशो संशिशति,

संशिशति , II, Br, Kāty'r — प्रतिदी

(only pf प्रतिदीक्षे fut प्रतिशेव्यामि) 1.1h ____

निर्वन्धि निर्वन्धनाति 1.1h, 1.1ur ____ निर्वन्धं रु

(gen) Kathas 1.25 ____ प्रोत्सु caus प्रोत्सारयति

प्रोत्सारयते : ____ प्रशंस् प्रशंसति,

प्रशंसते RV 1.84.19 ____ हि cl 5 (hatup

27.11) हिनोति (Ved also हिनुते, हिन्वाति, हिन्वते)

RV, IV, 80r, Kātyāṣr ____ प्रहि प्रहिणोति, प्रहिणुते,

प्रहिष्वति, प्रहिष्वते RV ____ जिन्व cl 1

जिन्वति (rarely ā) IV, 10, Śāṅkh' 8 — जु

cl 1, 9 जवते, जुनाति (जु cl 1 जवति

Dhātup 22.60, v.1.) IV, 13 6 — प्रतीन्व ~~प्रतीन्वति~~

1.54.7 — प्रबाध प्रबाधते (ep. also

प्रबाधति) IV, 11ir — प्रवी प्रवेति

— आभिनी — उत्तप् caus उत्तपयति cāh

— व्यु व्युनोति EV 5.31.1 — विस

cl 4 विस्यति Dhātup 26.100 .

to urge forward त्वर caus त्वरयति (with acc

dat or inf) AT 12.3.31, Wh, etc to u. on with shouts

प्रस्तुम् to u. to युज् caus योजयति

(pass योज्यते) Chartr, Trab — प्रयुज्

प्रयुक्ते (rarely प्रयुनक्ति) (dat loc) Wh,

Kav, etc .

to urge violently (said of Savitri) सू

intens सोषनीति .

urged (on) adj प्रेरित Rāṣṭra, Kathās, Susr

— प्रचोदित MBh, Ragh. — सम्प्रचोदित

(आ) Bh — उत्तेजित — प्रेषित RV —

प्रयुक्त Gobh, Bhag, etc — सम्प्रयुक्त MBh —

नियोजित Mn, MBh, etc — प्रदेशित MBh

— सम्प्रणुदित MBh — प्रहित RV, Bṛh —

हित — निर्वह Des, Naish — प्रजनित

(ifc) Hariv — वाहित (ifc & Ragh — सुत

ŚBr — सूत — परिभूत TS — प्रवायित

RV 10.109.9

निक्षुण्ण

(ifc) Pañcat

प्रजित .

urged by the Ādityas

आदित्यजत

RV 8.46.5

u. forwards

प्रोत्सारित

MW

u. on by the goad of awoman's words

स्त्रीवाक्यांकुत्रप्रक्षुण्ण

Pañcat

u. on bythe hook

अङ्कुरित .

to be urged

चोद्यन्

Sarvad 13.2 & 22

संचोदयितव्य

Hariv

प्रेरणीय

Rājat

हेत्व

RV

to be u. to

योज्य

(ifc)

R

to be u.

to answer a question

पर्यन्तोत्तरव्य ङाङ्क .

to be urged

विवक्षित ङाङ्क .

urgent adj

जात्यधिक (gāṇa विनयादि)

Mn 7.165, MBh, etc .

urging adj प्रेरक Hariv, Rājat — प्रचोदिन्

Kathās — तुज् RV — शूकत RV .

urging a chariot रथतुर RV u. Brahma

ब्रह्मचोदव f(ई) VS (Mahidh) u. on ह्य —

हेतृ, हेतृ RV u. pressure प्रेष f (with हेमन्).

urging n प्रेरणम् (also प्रेरणा) Naish,

Kathās, Rājat, Hit संचोदनः MBh, Jātakam,

संचोदना उत्तेजनम्, उत्तेजना तिगोजनम्

MBh, etc बाधः (Naigh 2.2, Sāy) RV 6.11.5, 1.61.2,

132.5 (?) .

urging on प्रेषः RV 1.68.5 प्रुवः I u. to

अनुप्रवर्तनम् (loc) Bear .

urinary adj मूत्र्य AitBr .

a class of urinary affections (of which 8 kinds are

enumerated) मूत्रकृच्छ्रः, मूत्रकृच्छ्रम् ŚārṅgS a kind of

u. disease वातमेहः Car जातप्रमेहः (dis-

charging saline urine) त्वग्मेहः I a particular mix-

ture serving as remedy against u. disease मेहमुदुरसः

I a particular u. disease सिक्तामेहः ŚārṅgS

शुक्रकृच्छ्रम् ŚārṅgS विडिघातः, विडिविघातः

Car relating to u. disease मेहिक f(ई) ŚārṅgS suffer-

from a particular u. disease मेहिन् (only ifc) suffer-

ing from u. disease मेहवत् Heat — प्रमेहिन् Susr

u. colic मूत्ररूलम् Susr u. disease मूत्रदोषः Susr —

मूत्राघातः Susr — मेहः Susr — प्रमेहः Susr,

Var, etc the u. passage स्यन्दनी L .

urine vb अवमिह् अवमेहति BhP ____

मूत्रक्षर Car 2.4 .

to moisten with urine निमिह् निमेहति TS, ŚBr

to pass u. प्रमिह् प्रमेहति MBh to pour down u.

निमिह् निमेहति TS, ŚBr to u. towards

अवमिह् अवमेहति (acc) ŚBr, MārkP to u.

upon अवमूत्र् Mn 2.292, VarBps ____ अवमिह्

अवमेहति (acc) ŚBr, MārkP .

to wet by urinating upon अभिमिह् Yājñ 2.293 .

urine n मूत्रम् AV, etc मेहः Br, MārkP

मेहनम् Suśr गुह्यनिष्यन्दः I स्रवः

I स्रवणम् I प्रस्रावः Car प्रस्रवः

m pl MBh (v.l.) प्रस्रवाः m pl MBh

देहास्रवः Gal वासिमलम् I .

acid urine (a disease) अम्लमेहः Suśr

the act of passing u. मेहनम् W belonging to u. मूत्र्य

mfn AitBr causing flow of u. प्रमेहन mfn Kauś cow's u

गोमूत्रम् Kāth, KātyŚr 35, Kauś, Mn, etc discharged

like u. मूत्रित mfn W discharging u. mixed with blood

* शोणितमेहिन् mfn Susr a disease in which the u. is of a

light red colour मज्जिष्ठामेहः Susr having the smell

of u. when it stains a garment etc अज्यमेहत mfn I

having u. like clarified butter सर्पिर्महिन् mfn Susr

honey like u. मधुमेहः MW into u. मूत्रसात् ind

Hyogas morbid flow of u. सम्प्रमेहः Car a morbid state

of the u. (in which its smell and taste resemble that of

potash) क्षारमेहः Car 2.4, Susr obstruction of u. मूत्रनिरोधः

GaruḍaP one who has voided u. मूत्रित mfn Suśr one

whose u. has the smell and taste of potash (kshārameha)

क्षारमेहिन् Car 2.4, Suśr pain in discharging u.

मूत्रार्ति f Suśr a particular disease in which the

colours and is voided

u. assumes various with pain मूत्रौकसादः Suśr, Car

a particular disease in which u. and semen are ejected to-

gether मूत्रशुक्लम् Suśr a particular kind of retention

of u. मूत्रातीतः Suśr passed as u. प्रमीट mfn

the passing of blood in the u. रक्तप्रमेहः MW produc-

ing semen and u. शुक्रमूत्रल mfn Suśr producing u.

मूत्रकर mfn Vāgbh relating to u. मूत्र्य mfn AitBr

retention of u. अमेहः TS, Kāth, PBr वातीशः I

saccharine u. मधुमेहः Suśr मधुप्रमेहः MW scanty

and painful flow of u. वातकुण्डलिका Car वातकुण्डली

Suśr the smell of u. मेहलः L soaked in u. मूत्रकृत

mfn Kātyār soiled with u. मूत्रित mfn MW sprinkled

with u. परिमीढ mfn PārGr steeped in u. मूत्रकृत

mfn Kātyār suffering from painful and bloody discharge of

u. मूत्रसांगिन् mfn Susr suffering from the disease

of the voiding of blood with u. रक्तमेहिन् mfn Car

u. and excrement मूत्रपुरीषम् n sg मूत्रपुरीषे du

मूत्रपुरीषाणि pl Mn 6.76, 11.154 मूत्रशकृत् n

VarBrS (गवाश्वादि) the u. of a cow ब्रह्माभनस

n I the u. of a goat वस्तमूत्रम् MW वस्ताम्बु n

Bhpr the u. of 5 (female animals, viz the cow, goat,

sheep, buffalo and ass) पञ्चमूत्रम् I the u. of 10

(elephant, buffalo, camel, cow, goat, sheep, horse, donkey

man and woman) दशमूत्रकम् L u. receptacle

मूत्राशयः Suśr voiding bluish u. नीलमेहिन् mfn

Car, Suśr the voiding of u. मूत्रितम् Cat voiding u.

मेहिन् mfn (only ifc) to become u. मूत्रसादभू

to discharge u. मूत्रय Nom मूत्रयति (Dhātup

25.55, ep. also मूत्रयते) MRh, Var, 3hP .

urined adj मीढ L .

urined upon अवमूत्रित 'usr begin to be u.

प्रमूत्रित Subh. Sub to be u. upon अवमेहनीय

Gobh l.

to be wetted by urining upon अभिमिश्र 'usr .

concluding with the (ceremony of interring the)

urn कुम्भान्त in a. for preserving the

bones of burned bodies आस्थिकुम्भः After an u. in

which the bones of a dead person are collected कुम्भः

ĀsvGr, KātyŚr, ŚāṅkhŚr .

Proseny n मूत्रपरीक्षा .

us तस् (encl form for acc and dat pl of the

1st pers pron Pāṇ 8.1.21) .

among us अस्मन्ना ind RV desiring u. अस्मयु

mfn RV endeavouring to attain u. अस्मयु mfn RV like

u. अस्म द्वत् ind Kathās liking u. अस्मयु mfn RV

not belonging to u. अस्माक mfn AV 12.57.5 of u.

नस् (encl form for pl of the 1st pers pron Pan 8.1.21)

one of u. अस्माद्धि mfn MBh, K, etc to u. नस्

(encl form for acc and dat pl of the 1st pers pron Pan 8.

1.21) _____ अस्मन्ना ind RV towards u. अस्मद् आ

RV turned towards u. अस्मन्नाञ्च mfn RV 6.44.19 with

u. अस्मन्ना ind RV to desire u. अस्मय Nom अस्मयति

usage n I आचारः (ifc f आ Yājñ 1.87, etc)

Mn, Mbh, etc _____ आचारितत्वम् PārGr _____ समाचारः

Pañcat, Kātyār, Cch _____ प्रचरः, प्रचारः W _____

उपचारः Nyāyad _____ चर्या W _____ व्यवहारः Pat,

Bhā, Hit _____ व्यवहृत् mfn (is subst) Harav _____

रीति f Kāv, Kathās, Sarvad _____ मार्गः Up, Yājñ, Mbh,

etc _____ शीलम् (शीलः g अधर्चादि ifc f)

आ) VS, etc _____ शैली Kāv, Kathās _____ यात्रा

W _____ शैलिकम् Śak, MārKP _____ प्रायिकत्वम्

यथायोगम् ind MBh वृत्ततः ind W

यथास्थिति ind Kathās तदेतेन ind AV, AV

approved n. सदाचारः Mn. Yājñ, Yāv, etc common n.

लोकः n of Gṛ, Nir, Mn, etc conformity to n. अनुसारः

destroying established n. वृत्तसादिन् mfn E establi-

seed n. लोकमर्यादा carpenter caller from established n.

आचारभ्रष्ट mfn family n. वंशसमाचारः W general

n. वृत्ति f Prāt, वृत्तिक, वृत्तिन् (ifc) MBh, Yāv,

etc knowing the sacred n. (as sacrifices) कृतचित्

mfn RV local u. देशाचारः W proper or right u.

समुदाचारः MBh, 2, etc traditional u. (as the found-

ation of law) आचारः (ifc f आ Yājñ 1.87, etc)

Mn, Mb, etc — सम्प्रदायः Gr̥ts, etc u. of a

country देशधर्मः Mn 1.118 — देशव्यवहारः W

the u. of men मुमाचारः Pāṇ 9.3.6 u. of the world

लोकाचारः Pañcat .

according to the usages of a family यथागोत्रकुलकल्पम्

and Gobh acquainted with established u. रीतिश्च mfn

MW following or observing established u. व्यवहर्तृ mfn

W the u. of society सभा-चारः MW wholly addicted

to ceremonial u. आचारमय mf(इ) n Kād without

approved u. निराचार mfn Host .

use vb युज् cl 7 (hāsup 29.7) युनक्ति,

युङ्क्ते (ep. also युजति, युजते red योजति,

योजते) , etc — युज् caus योजयति

(pass योज्यते) h, vājñ, h, etc — उपयुज्

only (hā 1.3.64) उपयुङ्क्ते (but also rarely)

h, h, h, h, h — उपयुज् caus उपयोजयति

h — नियुज् नियुनक्ति, नियुङ्क्ते h —

नियुज् caus नियोजयति hā 1.4 —

प्रयुज् प्रयुङ्क्ते (rarely प्रयुनक्ति) h, etc

caus प्रयोजयति Bh, ān, Cusr, etc विनियुज्

विनियुजे (rarely विनियुक्ते) Kāv, Kathās

car विनियुज् caus विनियोजयति vetUp, car

संयुज् caus संयोजयति Bh उपधा

उपदधाति, उपदधते प्रतिधा

प्रतिदधाति, प्रतिदधते Śatr संधा,

संधत्ते IBh 4.964 संतिधा संविदधाति,

संविदधत्ते R उपादा उपादत्ते Bh, Pat

3118 1001 or 1002 आह-रति 100h, Kathās, D.

etc _____ आस्था, आतिथ्य, आतिथ्ये With, F,

Nariv, Nar, Kathashn etc _____ आचर आचरति _____ Ep

Prat _____ अद्यत्तर _____ In, etc _____ उपास

उपास्ते susr, -ah सेन् cl 1 सेनते

(rarely सेवति) , etc — निषव् निषेवते

(acc) In, th, etc _____ अपात्रि अपात्रयाति

अपाठयते — ग्रह cl 9 सुभगाति, ^{हगा} गृह्णाति

गुह्योक्ति 2.54, 3.15706, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 84

— बाह् caus बाहयति hatt — आवह्

आवहति, आवहते ark — भुज् cl 7

(chātup 29.17) भुजति, भुज्ते (rarely cl 6)

भुजति, भुजते) , etc — वृत् cl 1

वत्ति (rarely वत्तिति) rk, an, wh, etc —

प्रवृत् caus प्रवर्तयति hatt — रु cl 2 ī

cl 1 ī cl 5 ī cl 8 p ī vetp, in 10.91, wh, etc

— संसृ caus संसारयति wh 12.11.912

— आजीन् īājñ 2.67, rk — उपजीन् caus

उपजीनयति Kathas 61.263 — धृ cl 1 धरति,

धरते . (Dhātup 22.3) more commonly धृ caus

धारयति, धारयते , etc — जानी आनयति

— सृज् सृजते rajat .

to have the use of उपयुज् only (Pan. 1.3.

64) उपयुजे (but also rarely —) Āśvār, Lāty,

MBh, etc to make complete u. of समुपयुज् समुपयुनक्ति

caus समुपयोजयति MBh to make u. of सम्प्रयुज्

सम्प्रयुनक्ति, सम्प्रयुजे MBh — व्यवह

relation that it is considered ingya इङ् caus इङ्गति

Prat to u. continually संसेन् संसेनते an, h,

etc to u. excessively अतिशील्य on अतिशील्यति

to u. figuratively उपचर् उपचरति ar, s, sh.

Garvad, etc to u. for one's self युज् (with

आत्मनि) in 6.12 to u. (water) for abulation or

bathing पर्युपस्पृश (only ind p पर्युपस्पृश्य) sh

to u. ill निधोत्य on निधोट्यति ail to u. in-

oderately आतिसेव to u. one's voice व्याप्त caus व्यापयति

(with वाणीम्) Hear to u. roughly उद्गच्छ २

to u. up अवाचे अवाचेनोति with 12.5952

भक्ष् cl 10 (Dhātup 12.22) भक्षयति (rarely

भक्षयते) and in later language also cl 1 (Dhāt-

up 21.27) भक्षति, भक्षते in, with, etc .

to be of use हिताय Nom हितायते was to be

of u. to भुन् cl 7 (Dhātup 29.17) भुनक्ति (acc)

RV, T, Br, P — प्रभू प्रभवति (rarely प्रभवते)

(dat) IV, Dr, प्रभु .

to be used in the sense of वृत् cl 1 वर्तते

(rarely वर्तते) (loc) Kas — प्रवृत् प्रवर्तते

(ep. also प्रवर्तते) (loc) Sarvad .

to be made use of भुन् pass भुज्यते or,

MBh, etc .

to cause to use उपादा caus उपादापयति Comm on

KatySr .

to wish to use प्रयुन् desid प्रयुयुक्षते Pat .

use n योजनम्, योजना at, Kātyār, h, Sāh

योगः at, etc उपयोगः h, Susr,

Trab नियोगः Lāty, Tricch प्रयोगः

Erfrā, h, etc विनियोगः Tār, Wariv, etc

समुद्योगः h उपादानम् Sāh, Sarvad, Kap

वृत्तम् (ife f आ) Hir प्रवृत्ति f h,

h, TarkP आवृत्ति f विधि m Car

उपसेवा Hit, Car निषेना h

निषेनणम् h, Yājñ, Susr, etc संसेवा

BhP _____ भोगः ŚBr, GrŚrŚ, etc _____ सम्भोगः (ifc

f आ) (only L) _____ उपभुक्ति _____ f T _____

परिभोष्यम् divyāv _____ अभ्यासः ± _____

अभ्यासता _____ प्रचारः 100h, Yāv, etc _____ (of a

word etc) उपबन्धः Bādar _____ उपपत्ति KātyŚr,

Sch _____ संचरणम् _____ अर्थः, अर्थम् _____

साक्षात्कर्मम् _____ व्यपेक्षा _____ उपजोषणम्

_____ प्रवेशः Kull, Inscr _____ उपकारः 100h, Yājñ,

Hit, Vikr, etc _____ आहारः KātyŚr .

attainment of peculiar use चरितम् Vir 7.2,

साधकत्वम् (Sch) being in actual u. प्रचरणीय

mfn 3Br by u. of means प्रयोगैः continuous u. प्रनाहः

(ifc f आ) Samk established u. (of a word) उपाचारः

Vir 1.4 first u. of पूर्वसेना (gen) Baudh granting

the u. of (in comp) अनन्ताशद mfn 9.271 278,

Yājñ 2.276 no longer in u. नरत् (अती) n 27,

AV, etc (often in comp (Pan 2.1.49) Kaus, 1svr 4.2,

Wh, etc one who is of no u. to gods अनन्ताशदः 3Br

AitBr, Kātyār one who is of no u. to men अनहाउरुषः

Br, AitBr, Kātyār only apparently (i.e. not really) of

u. अग्निशिन् mfn 2nd the reason for the u. of any

term in the particular significations which it bears

प्रवृत्तिविहितम् relating to u. साम्प्रयोगिक mfn

Cat ' right u. of sounds ' (correct pronunciation)

सम्यग्बर्णप्रयोगः Siksh serving for u. उपयोगिन्

mfn Kāthas, Sāh, etc suitable for a kind's u. राजभोगीन्

mfn Pan 5.1.9, Vārtt 3, Cat u. of प्रयोजनम् (ifc f)

आ (with instr) Kāv, Pāncat, etc — भुन्

f (gen) IV, AV u. of any article द्रव्यप्रयोजनम्

u. of a chariot रथयोगः Bh u. of a cow

वशाभोगः IV u. of a deposit भोगः n, Yājñ,

— (use of a horse, cow, etc when pledged) आदिभोगः

Gaut 12.35 the u. of a word in a particular sense वृत्ति

f (loc) Pān, Pāh, Ach on Kātyāir, etc वृत्तिक, वृत्तिन्

(ifc) Bh, Kāv, etc what is the u. of living क्रियद्गुमिः

u. of

PhI 1.13.22 what is the u. of weeding ? क्रियद्गोदिमि

bad wrong u. मिथ्यायोगः Samg .

used adj प्रयुक्त Dr, Kaus, 15h, etc _____

अभ्युपयुक्त Comm on Tat _____ योजित _____

सम्प्रयोजित in _____ प्रायोगिक f(ई) Kan

_____ उपभुक्त _____ कृतोपयोग _____ भुक्तयोग

f(आ) _____ व्यनहृत _____ उपात्त _____

निबद्ध Sah परिशीलित Kav धृत

etc प्रसक्त उपहित Bh, Bagh

दृष्ट Sak 3.7, Pañc 1.4C1 (having comple-
402

ted its course) यातयाम्, यातयामन् Dr, Br, etc,

Mh, etc .

anything used भोजनम् Bh, AV, Waigh

उपभोग्य BhP, Kum, Pañcat, etc badly u. (said of

a spell) दुर्गति Divyāv 27 completely u. up

समुपगुक्त Bh. badly u. दुष्प्रगुक्त Pañ 5.2.55

made u. of युक्त, etc — युक्त, h, vav, etc

भुक्तभोग (आ) प्रविष्ट वृज्,

Kajāt most u. प्रयुक्ततम् much u. भूरिप्रयोग I

the not being u. अयुक्ता, अयुक्तत्वम् (of words)

not in u. अप्रयुक्त not u. of अयुक्त not

अप्रयुक्त not u. to this अतयोचित

(with gen) one who has made u. of his riches

उपभुक्तधन, उपभुक्तधनः the state of being

u. प्रयोज्यत्वम् भोग्यता (u.)

भोग्यत्वम् (Hariv) the state of being u. to

औचित्यम् Kathas 24.25, Āśr, etc u. as an objec-

tive गुणवचन Ān 4.1.42 , Āśr u. at an inuyaja

अनुयाजार्थं KātyŚr u. at the Pravargya ceremony

प्रवृत्तनीय KātyŚr u. at the Sautranani सौत्रामणिक

ŚBr u. at the Vishtuti वैष्टुत L u. for नियुक्त

(loc.) In 5.16 u. in the tānūnaptra ceremony तानूनप्त्रम्

KātyŚr 8, ĀnkhŚr 5, Lāty 5, ĀpŚr u. in the tānascita

centra (an Agni) तापश्चित ŚBr 10.2.5.3, KātyŚr

u. in the meaning of व्यनस्थित (loc) cat u. to

शीतिन् (ifc) h, Riv, etc प्रणयन्

(ifc) Salar सात्म्यः (ifc) उच्येत

h, Susr, etc समुपेत (en) Regh

नित्य (आ) h, etc ओक्निवस्

0.59.3 u. to dwell in a forest अरण्यानित्य h

u. up पुरातन f(ई) Susr variously u. भूरिप्रयोग

well u. सपयुक्त Jatakam .

to be done योजनीय vav, योन्य vājā,

Var, etc — उपयोज्य Susr — उपयोग्य

Bālar — प्रयोक्तव्य IBh, R, etc — प्रयोज्य

IBh, etc — विनियोज्य Kāv, Pur —

सम्प्रयोक्तव्य Bāh — भोग्य etc —

भोज्य IBh, Bālar, etc — भोक्तव्य IBh 8.144

— उपभोग्य — सम्भोग्य Kām — व्यवहार्य

— व्यवहर्तव्य IBh on IBh 10.51 — विधातव्यम्

Bāh, Sarv — विधेय IBh — प्रतिविधातव्य

IBh — सेव्य IBh, R, etc — निषेवितव्य

MBh, Pak, War _____ निषेव्य Car _____ संसेव्य

h, th _____ प्रणेय Palar, Car _____ प्रणेतव्य

h .

being used सम्भोग्य Kam _____ प्रणेय Palar

Car not to be u. अभोक्तव्य _____ असेव्य .

to be made use of योजयितव्य KarBr .

what may be used भोग्य AV, etc .

using अस्थाय ind b .

having use समुपादाय ind .

useful adj उपयोगीन् Kathās, Sah, etc _____

उपयुक्त Kathās, Ajat, Prab, etc _____ योग्य

Kātyār, Sah, Kav, etc _____ यौगिक f(ई) Kām

_____ प्रयोजनन्त् - Susr _____ अर्थकर f(ई) Hit

_____ अर्थकर्तृ (Kālac) अर्थकारिन् (f) _____

अर्थकृत् _____ अर्थसाधक f(इका) Kāh 1.

4885, etc _____ अर्थमय Dhām _____ सार्थ f(आ)

_____ सार्थक Dhā, Pāncar _____ अर्थयोग्य Kās

_____ हितकारिन् Āpast, , Ajat, etc हितकर ,

VarBrS हितकारक Pañcat, हितकृत VarBrS, Ph^o, Kathās,

etc हितवत् Mit हित्वायिन् ajat

भोग्य M, etc औपकारिक as

फलस्व Bear साधक f(इका)

Sh, Pur सुष्ठु f(आ) Kav, Kathās, etc

शुभ f(आ) M, Sh, Kav, etc आर्धक

SankhPr, Kath ओमन्त 10.39.9 ओम्यान्त

RV 1.112.7.20 .

anything useful हिन्म्, हितानि (n pl) M, Kath,

etc as much as may be u. यावदर्थ (ibc) BH7,

यावदर्थम् ind Chartr the being u. (to others)

अर्थक्रिया Lalit considering what is u. अर्थचिन्तन

Vātsy desiring to be u. अर्थक्राम made u. सफलकृत

Kāv, Kathās not being u. to अभ्युज्जत् 1.120.12

& 8.1.6 not u. निरुपक्रिय Kathās u. again पुनर्यमिन्

चान्दि Dr u. for the eyes लोचनहित u. and salutary

हितपश्य f(आ) Vas u. for 4 persons चतुर्हित

Nar 1.8 and 12 u. for future time आयतिक्षम # Mn

u. in many ways to बहुकर (ई) (gen) अत्त

u. to all सर्वहित (sal of igni) विश्वशी

Maitr^o u. to others परप्रयोजन f (आ) lagh u.

to the public (गेमोपकारिन् Panca .

to be useful to आग्निभुज् (acc) Sank^r

उपभुज् P ChUp 4.11.2 उपशी उपशेते

Car भू cl 1 (Chātup 1.1) भवति rarely

भवते An 2.181 अनुभू S^r, Sankh^r

to be u. for (esp of the Upa-Vesha) उपविष्

उपविवेष्टि ŚBr 1.2.1.3, ŚBr 4.3.11.1 to be u. उपमुज्

pass उपमुज्यते Mh, Pañcat, Kathās, etc .

to be made u. सम्भार्य s .

usefulness n उपयोगिता, उपयोगित्वम् Waish, Kath-

as साधकता Kull भोग्यता (ŚaikhBr)

भोग्यत्वम् (Hariv) विद्येयत्वम् Mh

उपशयः Car .

useless adj I व्यर्थ f(आ) Mbh, etc

व्यर्थक : निरर्थ f(आ) निरर्थक

f(इका) Mbh, Kav, etc अपार्थ अपार्थक

n 8.78, etc कदर्थ अस्वार्थ

गतस्वार्थ अनर्थ अनर्थक

अनर्थ निरुपयोग Heat

अनुपयोगिन् अनुपयुक्त अयोग्य

Kātyāy, etc मोघ f(आ) Mbh, etc

निष्फल f(आ) Mbh, Var, Kav, etc

विफल f(आ) Kājñ, Hariv, etc _____ वन्ध्य

f(आ) Kājñ, Hariv, etc _____ वन्ध्यफल Bhartr _____

फल्यु f(उ, ऊ, नी) Kājñ, etc _____ अनुपकारिन्

II इत Kājñ, Hariv, etc _____ शुक् f(आ)

Kājñ, Hariv, etc _____ विभ्रष्ट PāncavBr _____ मृत Kāv

_____ निर्मल्य Grihyās, Varacch _____ यातयाम्,

यातयामन् Kājñ, Hariv, etc _____ कृतयाम Kaus

_____ पुनरुक्त f(आ) Kājñ 3.7, Hariv _____ वीत

L _____ लालटिक f(ई) Kājñ _____ अन्तर्गडु _____

आलि L — निर्दट, निर्दड .

anything useless खेटपिण्डम् Lalit 16.67, पक्कपिण्डम्

become u. निफलीभूत — विफलीभविष्णु Kav

— मोघीभूत with becoming u. विफलीभविष्णु Kav

doing a u. action (' making water in a river ')

प्रवाहेमूत्रितम् Pan 2.1.47 , Sch doing what is u.

अन्तरिकर an emblem of any u. object or person

(' nipple on the neck of goats ') अजागठस्तनः free from

u. grain निष्पुङ्गव not u. अव्यर्थ — अशून्य

f(आ) Pajat observing u. ceremonies मोघकर्मन्

Bhag one who does u. things कार्यपटः one who eats

^l
' u. ' flesh (flesh not destined for gods or Pitris)

वृथामांसः one whose knowledge is u. मोघज्ञान

Bhag quite u. सुनिष्कृत rendered u. कदर्थित

परासिक्त ' sacrificed in ashes ' i.e

u. भस्मनिहुत Pan 2.1.47 Sch speaking u. words

नाध्वनान् RV the u. appearance of a character on

the stage during prelude प्रयोगातिशयः u. birth

वृथाजन्मन् n EW a u. contest शुष्कविग्रहः

श्व u. cutting वृथाछेदः vājñ u. discussion

शुष्कवादिवाद्ः BhP u. effort (' chaff.grind-

ing ') लुषखण्डनम् Hit 4.5.3 (v.l.) a u. ele-

phant वीतम् ' u. flesh ' (i.e. flesh not

destined for gods or Pitris but for one's own use only)

वृथामांसम् ŚBr, Mn, Gaut a u. gift वृथादानम्

Mn 8.139 a u. horse वीतम् L u. in its efforts

व्यययत्न Hit u. labour (' grinding what is already

around :) पिष्टपेषः ३५५ पिष्टपेषणम् a u. object

अनर्थः (met) a u. person (barren sesarun)

षष्ठतिलः u. request याज्ञाभिः ३५५ चार्त्त u.

self-mortification वृथात्मायासः वाग u. speech

पह्वनम् वािश u. talk हतजल्पितानि n pl Sāh

— विकथा āpast a u. thing कदर्थः .

to become useless व्यर्थीभू व्यर्थीभवति वािश,

Kāḍ — व्यर्थतां या, व्यर्थतां गम् — विफलीभू ३

विफलीभवति Kāv, Pāncat ' to be u. ' वृथा with

भू to become u. मोघाय Nom मोघायते Ilankarav

___ वन्धाय Nom वन्धायते Cat to be u. निवृत्

निवर्तते Wh, Kathās ___ रुह् (with न) Wh

to consider as a u. thing कर्धय Nom कर्धयति

Chartr, Year to make u. वृथा with रु ___ व्यर्थि

व्यर्थिरोति rab, Kad, व्यर्थय Nom व्यर्थयति

Gampak to render u. अपार्थय Nom अपार्थयति Naish

to make u. विफलीकृ विफलीकरोति, विफलीकुरुते

Inscr, Kav to render u. पुनरुक्तीकृ Kathās .

uselessly वृथा ind MBh, etc — व्यर्थम् ind

Kav, Pañcat — मोघ (ibc) and मोघम् ind

— मुधा ind MBh, Kav, etc — मृषा ind RV

etc .

an action done uselessly नृथाकर्मन n Apast

dried in water (i.e. u.) उदकेविशीर्ण mfn Pan 3.1.

47 on the principle of ' grinding the ground ' i.e.

labouring u. पिष्टपेषणन्यायेन .

uselessness n निष्फलत्वम् Mricch _____

नैष्फल्यम् _____ निष्फला, निष्फलत्वम् Yav

Pāncat _____ नैष्फल्यम् Kāv, Kathās, etc _____ व्ययता

Pāncat, Kusum _____ व्ययता 'Sis _____ नैयर्थ्यम्

Wikr, TP^rat, Sch, etc _____ अनर्थत्वम् _____ आनर्थक्यम्

Kātyā^r, Paⁿ, etc _____ मोक्षता _____ Kathas _____

मोक्षत् _____ अगुपयोगः _____ नन्ध्यता,

वन्ध्यत्वम् _____ Hariv, Kav, Pajat _____ यातयामत्वम्

Gobh .

the uselessness of oral sacred tradition or the

ed: श्रुत्यर्थाभावः, श्रुत्यानर्थक्यम् Kātyā^r .

यज्ज न योजकः Kāv .

one who makes use of उपभोक्तृ mfn 3vetUp, VarBr

one who makes u. of the right opportunity युक्तः कालेन

यः one who uses संसेवितृ mfn VarBrS .

born from heaven (USCS) दिवोना mfn RV 8.65.1.

to usher into प्रविश् caus प्रवेशयति, प्रवेशयते

(acc loc) AV, etc .

ending in an Ūshman ऊष्मान्त mfa (in Gr)

the state of being an Ū. ऊष्मत्वम् Comm on Tārāt .

the Ūshmans and the semivowels ऊष्मान्तःस्थाः n Pl .

using adj उपयोगिन् ifc Des भोजिन् ifc

MW भोजिन् MW सम्भोजिन् Kāv, VarBr̥s

सेवक Kāv, Pāthās निषेवक MBh, BbP

प्रवर्तिन Hariv आश्रित .

making use of युक्त (instr) Yām

उपभोजिन् ifc .

making i.e. using ashes भस्मकारः L not u.

अभोक्त u. fragrances गन्धसेवक Bhar .

being used प्रयोगिन् KātyŚr सेज्यमान .

using n उपभोगः MBh, Mn. Śak, etc _____

(the act of) भोजनम् EV _____ उपसेवनम् MBh,

Śuśr _____ संसेवनम् (only ifc) MBh _____

आरम्भणम् _____ प्रचरणम् MBh _____ प्रवर्तनम्

MBh, R, etc .

bringing into use प्रसज्जनम् W .

using us परिमर्दः MBh, परिमर्दनम् 1 (touch-

ing i.e.) u. water जलापस्पर्शनम् W .

the not being in use (of words) अप्रयोगः Pat

made of Usira

औशीर

mfn MBh 12.2299 .

linum usitatissimum

अतसी

usual adj I नित्य f(आ) Bn, Ārś, Mn, etc

प्रायिक Ārś, Loh, Full नियत

लौकिक f(ई) Ārś, Mn, MBh, etc लौक्य MBh

लौक्य f(आ) MBh लोकसिद्ध Served

व्यावहारिक f(ई) Mn, MBh, etc व्यवहार्य W

वैयवहारिक Venis व्यवहारिन् W

यात्रिक W प्राकृत f(आ, ई) MBh, etc

प्रकृतिभव, प्रकृतिभाव Var प्रकृतिमत् MBh

प्रयोगिन् Kātyār यथायोगम् Ārś MBh

_____ यौक्तिक W _____ यथाक्रियमाण f(आ)

Hear _____ धर्म्य Mn, Msh, Kāv, etc _____ न्याय्य

f(आ) Lāṭy, Mn, Msh, etc _____ उचित _____

अभ्युचित R .

II जुष्ट (LV 9.42.2, AV, Pāṇ 6.1.209f) (with

dat or gen rarely instr) RV, AV, 'br, etc _____ विद्वान्

RV, AV _____ जामि IV .

as usual यथाचारम् and R, Prayogar, Harskarak

_____ यथा विदे RV 1.127.4, etc in a u. phrase of

mind प्रकृतिमत् R in the u. manner यथानिशान्तम्

ind ssvSr — प्रत्नया ind RV — प्रत्ननात्

ind RV in the u. way तदपः ind RV 2.13.3 & 38, 5.47.2

most u. प्रायोपयोगिक Car the u. course of things

बाहुल्यम् Hariv u. food प्रकृतिभोजनम् Car

(in form) a u. form प्रयोगः Sidh, Vop u. manner

लोकपथः MBh — तीर्थम् TS, 1Br 14, Kātyār,

MBh 4.141, rarely तीर्थः MBh u. way समाचारः Pañcat,

Kātyār, Sch — तीर्थम् TS, 1Br 14, Kātyār, MBh

4.1411, rarely तीर्थः MBh .

usually भूयशः ind MBh — बाहुल्येन ind

Samk, Pāṇ, Son, Jatakam, बाहुल्यात् ind Sand —

भूम्ना ind Kāv, Rājat — सददि ind MaitrS .

usually met with प्रायभव ind Pāṇ 4.2.39 .

usufruct n भुक्ति f Mn, Yājñ, Kāv _____ भोगः

Mn, Yājñ _____ उपभोगः MBh, Mn, Śak, etc _____

फलभोगः w .

that of which one has the usufruct (a pledge)

फलभोग्य mfn Yājñ .

usurer n कुसीदिकः, कुसीदिकी

Ep 4.4.31 .

कुसीदिन् m Nir, MBh 18, Āśvār, Śāṅkhya, Gent _____

कुसीदः, कुसीदा I _____ वृक्ष्याजीव, वृक्ष्याजीविन्

(L) वृक्ष्यपजीविन् (S) mfn _____ बार्हृषः MBh,

बार्हृषि m Vās, Mn, Yājñ _____ बार्हृषिकः (Āpast,

Vās) बार्हृषिन् (MBh) m _____ जीवकः L _____

वैगुणिकः I _____ मगन्दः Nir 6.29 _____ वेकनाटः

RV 8.55.10 (Nir) _____ साधु L .

the son of a usurer प्रमगन्दः RV 2.53.14 (Śāy)

the wife of a u.

कुसीदायी

Vop 4.25 .

usurious adj

कौसीद f(ई) Mn 8.143 .

a kind of usurious interest increasing daily

श्रीखानुद्धि

f Brihasp

u. loan

वाहुषी

(MBh)

वाहुष्यम्

(Mn, Yājñ) .

usurpation n राज्यामहरणम् Na1 .

a son who has usurped his father's kingdom

विकर्त्तनः I .

usurper n राज्यापहारकः MW चौर mfn

Pañcat 1.8.11/12 & 18/19 (also in comp translate as adj)

अनपसरः Mn 8.198 .

usury n कृसीदम् TS 3, Gobh, Gaut, Pāṇ, etc

कृसीदपथः Mn 8.152 वृद्धि f Mn, Yājñ,

MBh, IW 264 वार्द्धुषी (MBh) वार्द्धुष्यम् (Mn,

Yājñ) कलाम्बि, कलाम्बिका f L .

livelihood gained by usury वृद्धिजीविका, वृद्धिर्जी

L living by u. वृद्धिजीवक, वृद्धिजीवन mfn MBh one who

lives by u. वृद्धयाजीन or वृद्धयाजीविन् (L) वृद्ध्युपजीविन्

(R) mfn the practice of u. कौसीद्यम् L taking no

u. अकुसीद, भकुशीद mfn u. with grain

धान्यवर्धनम् L .

